

Uuden metsänomistajan omatoimiset työmenetelmät

Mika Rämänen

Opinnäytetyö

Toukokuu 2021

Luonnonvara- ja ympäristöala

Agrologi (AMK), maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Rämänen, Mika	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Toukokuu 2021
	Sivumäärä 53	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Uuden metsänomistajan omatoimiset työmenetelmät		
Tutkinto-ohjelma Agrologi (AMK), Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Tero Vesisenaho		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Network for Educated European Forest Owners -projekti		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön aihe valittiin NEEFO-projektiin soveltuvaksi. Toimeksiantaja oli Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Tavoitteena oli helposti omaksuttavan materiaalin tuottaminen omatoimisesta metsänhoidosta kiinnostuneen uuden metsänomistajan tiedonhankintaa helpottamaan. Lähtöoletuksena oli, että uutta metsänomistajaa tukevaa materiaalia tiedettiin olevan paljon, mutta kokonaisuuden hahmottamisen helpottamiseksi tällaiselle kokoavalle työlle katsottiin olevan tarvetta.</p> <p>Tavoitteena oli tunnistaa ja esitellä omatoimiselle metsänomistajalle sopivia, ja sovellettavissa olevia metsänhoitotöitä ja -tekniikoita. Perusoletuksena oli uuden metsänomistajan valmius fyysisen työn tekemiseen. Esiteltiin järkevät, turvalliset ja kannustavat menetelmät esimerkein.</p> <p>Työn toteuttamistavaksi valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Pyrittiin tiivistämään viimeisintä kokemusperäistä ja teoreettista kirjallisuutta kattavamman ymmärryksen saavuttamiseksi. Työhön valittiin lähestymistapa, jossa pyrittiin tuottamaan ehjä, helposti lähestyttävä ja ymmärrettävä kokonaisuus. Tiedonhaun yhteydessä selvisi, että lähtöoletuksen mukaisesti tutkimusaiheesta on runsaasti materiaalia, josta työhön päädyttiin valitsemaan viitekehukseen soveltuvat hyvät esimerkit. Kokonaisuudesta oli tarkoituksenmukaista tehdä kompakti. Lopullinen lähdemateriaali valikoitui siten, että se pitää sisällään sekä empiiristä että teoreettista kirjallisuutta, verkkosivuja ja -videoita. Tuotiin esiin uudelle metsänomistajalle tunnusomaisia tilanteita, joissa omatoimisella työllä on merkitystä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) metsänhoito, omatoimisuus		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Rämänen, Mika	Type of publication Bachelor's thesis	Date May 2021
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 53	Permission for web publication: x
Title of publication Forest Activities for Self-directed New Forest Owners		
Degree programme Bachelor of Natural Resources, Agricultural and Rural Industries		
Supervisor(s) Vesisenaho, Tero		
Assigned by JAMK University of Applied Sciences, Network for Educated European Forest Owners -project		
<p>Abstract</p> <p>The topic of the thesis was chosen to be suitable for the NEEFO project. The client was Jyväskylä University of Applied Sciences. The aim was to produce easy-to-adopt material to facilitate the acquisition of information by a new forest owner interested in self-sufficient forest management. The initial assumption was that there was a lot of material known to support the new forest owner, but in order to facilitate the perception of the whole, such gathering work was considered necessary.</p> <p>The aim was to identify and present suitable and applicable forest management work and techniques for the self-employed forest owner. The basic assumption was the readiness of the new forest owner to do the physical work. Reasonable, safe and encouraging methods were presented by way of example.</p> <p>A descriptive literature review was chosen as the method of carrying out the work. The aim was to summarize the latest experimental and theoretical literature in order to achieve a more comprehensive understanding. An approach was chosen for the work, which sought to produce an intact, easily approachable and understandable whole. In connection with the information search, it became clear that, in accordance with the initial assumption, there is a lot of material on the research topic, from which good examples suitable for the frame of reference were chosen. It was appropriate to make the whole compact. The final source material was selected to include both empirical and theoretical literature, websites, and videos. Situations characteristic of the new forest owner were highlighted, in which self-employed work is important.</p>		
Keywords/tags (subjects) self-employment, forest management		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimusasetelma	5
2.1	Opinnäytetyön rajausta	5
2.2	Tutkimusmenetelmä	5
3	Teoriataustaa	6
3.1	Metsänomistuksesta	6
3.2	Yksityiset metsänomistajat	6
3.3	Yksityisten omistamat metsätilat	8
3.4	Omatoimiset työt metsässä	10
4	Metsänomistajan tavoitteet ja motivaatio	10
4.1	Metsänomistajien tavoiteryhmiä	10
4.2	Fyysinen aspekti	12
4.3	Motivaatio	13
4.4	Hyvinvointia luonnosta	14
5	Portaittain eteenpäin omatoimisuuden arvioinnissa	16
5.1	Rajat selville, tiet kuntoon	17
5.2	Puustotiedot	18
5.3	Rästit ja keskeneräiset	20
5.4	Kiireelliset kohteet	20
5.5	Oman metsänomistajuuden missio	20
5.6	Kasvatusstrategia	23
5.6.1	Tasaikäisrakenne	23
5.6.2	Eri-ikäisrakenne	23
5.6.3	Hybridistrategia	24
5.7	Uuden metsänomistajan resurssit	25
5.8	Riskien hallinta	25
6	Metsätöitä	27
6.1	Metsänuudistaminen	28

	2
6.1.1 Metsänviljelymenetelmä	29
6.1.2 Luontainen uudistaminen.....	31
6.2 Taimikon varhaishoito.....	32
6.2.1 Heinäys	32
6.2.2 Varhaisperkaus	33
6.2.3 Ennakkoraivaus.....	34
6.3 Moottorisahatyöt.....	35
6.3.1 Polttopuut	36
6.3.2 Energjaranka.....	37
6.3.3 Siirtelykaato.....	38
6.3.4 kuivaa rasissa.....	39
6.3.5 Manuaalihakkuu	40
6.4 Pystykarsinta	42
7 Näkökulmia omatoimisuudesta.....	44
7.1 Tuottavuus	45
7.2 Kalusto ja investoinnit.....	45
8 Johtopäätökset	46
9 Pohdinta	48
Lähteet	51
Liitteet	54
Liite 1. Metsänomistajan tavoiteprofiilien muutos.....	54

Kuviot

Kuvio 1. Metsänomistajien näkemys metsänhoidon kannattavuudesta nuoren metsän kohdalla (Karppinen ym. 2020b).....	11
Kuvio 2. Kaavio pohdintaprosessista	16
Kuvio 3. Metsäkuviokartta Metsäselaimesta.....	18
Kuvio 4. Kuviotiedot Metsäselaimessa	19
Kuvio 5. Omatoimisen työn vaikeusaste, mukailtu Kohon ym. (2004) mukaan ..	28

Kuvio 6. Hyvä istutuskohta (2018)	29
Kuvio 7. Metsän kylvö (2013)	30
Kuvio 8. Taimikon heinääminen (2019)	33
Kuvio 9. Taimikon varhaisperkaus (2015)	34
Kuvio 10. Metsän ennakkoraivaus (2019)	35
Kuvio 11. Siirtelykaatomenetelmä (Motor-manual...2010)	38
Kuvio 12. Siirtelykaatotekniikka (2018)	39
Kuvio 13. Rasiinkaato (2020)	40
Kuvio 14. Kuusikon ensiharvennus (2017)	42
Kuvio 15. Pystykarsinta (2020)	43
Kuvio 16. Pohdinnan tueksi	47

1 Johdanto

Metsänomistajille on ollut aiemmin ominaista, että he ovat tehneet itse suuren osan metsänhoitotöistä. Metsänomistajuuden siirtyessä uudelle omistajasukupolvelle tilanne todennäköisesti muuttuu. Omatoimisuuden yksityismetsien metsänhoidossa ennakoidaan Hännisen (2018, 27) mukaan vähentyvän merkittävästi metsänomistajien ikääntymisen, ja etämetsänomistajuuden lisääntymisen vuoksi. Siinä missä nykymetsänomistajista runsas 90 % on syntynyt maaseudulla, ovat suurten ikäluokkien, eli vuosina 1945–1950 syntyneiden perilliset puolestaan tyypillisemmin syntyperäisiä kaupunkilaisia. Rakennemuutoksen aiheuttaman etämetsänomistajuuden kasvun katsotaankin luovan kysyntää erilaisille metsäpalveluille. (Hänninen 2018, 28.)

Vuonna 2014 muuttunut metsälaki antoi metsänomistajalle huomattavasti vapaamat kädet metsiensä käsittelyn suhteen. Samalla muuttui metsänhoitoyhdistysten rahoituspohja, kun jäsenyys tuli vapaaehtoiseksi. (Metsäkoulu 2017, 14.) Näin erilaisille metsänomistajien neuvontapalveluille avautui uusi markkina.

Metsänomistaja luonnollisesti päättää itse tavoitteet metsiensä käytölle.

Metsäammattilaisten tehtävänä on tarjota metsänomistajalle hänen tavoitteitaan edistäviä vaihtoehtoja metsien käsittelyyn. (Hänninen 2018) Nykyisin tarjolla onkin monipuolinen palvelukattaus, joka mahdollistaa esimerkiksi metsien hoidon täysin etänä. Yllättävää Karppisen, Hännisen ja Hornen (2020b) mukaan on, etteivät sähköiset palvelut ole lyöneet itseään odotetulla tavalla läpi.

Nykyään metsänomistajat tekevät metsänhoitotöistä omatoimisesti noin puolet, (Metsäkoulu 2017, 14) ja yhä useampi kokee metsänhoidon mieluisaksi harrastukseksi (Uuden metsänomistajan kirja 2018, 23–24). Työmäärän ei tarvitse olla suuri, jotta sillä olisi merkitystä. Omatoimisen metsänhoitotyön kannattavuutta ja mielekkyyttä arvioidessa onkin syytä huomata, että tilakohtainen, vähäinenkin omatoiminen työmäärä on kokonaisuutena merkityksellinen tilojen suuren lukumäärän vuoksi. Lisäksi sillä on merkitystä metsänomistajalle itselleen toimien osoituksena sitoutumisesta metsiensä hoitoon. (Koho, Hänninen, Karppinen & Ovaskainen 2004.)

2 Tutkimusasetelma

Opinnäytetyön tavoitteena on tunnistaa ja käsitellä omatoimisen metsänhoitotyön lähtökohtia uuden metsänomistajan näkökulmasta sekä esitellä omatoimisesti toteutettavissa olevia työtekniikoita soveltamismahdollisuuksineen. Lähtökohtana on, että uudella metsänomistajalla ei juuri ole aiempaa kokemusta metsänhoitotyöstä. Tarkoitus on sekä edistää uuden metsänomistajan tiedonsaantia että kannustaa omien tavoitteiden ja arvojen toteuttamisessa. Tutkimusote pyrittiin valitsemaan niin, että kokonaisuudesta muodostuu ehjä ja helposti ymmärrettävä.

2.1 Opinnäytetyön rajaus

Esiteltäviin työtekniikoihin sisältyy ns. matalan kynnyksen toimia, jotka ovat helppoja omaksua. Ajankäytöllisesti ne hyvin sujuessaan ovat järkeviä. Mukana on myös haastavampia työlajeja tuomassa lisää fyysistä haastetta. Portaittain kasvava vaikeusaste saattaa toimia motivoivana tekijänä, joka kannustaa tekemään itse. Perusteellista työtekniikoiden selvitystä ei kuitenkaan opinnäytetyössä voi tehdä, koska materiaalista paisuisi valtava. Pyrkimys on antaa ajattelemisen aihetta uudelle metsänomistajalle ja siten motivoida kokeilemaan ja arvioimaan, olisiko omatoimiset työskentelytavat itselle sopivia. Jokaisesta tässä esitetystä työlajista on tietoa löydettävissä vähintään riittävästi muista lähteistä. Metsäammattilaiselle tai muuten rutinoituneelle metsässä työskentelijälle esiteltävät asiat ovat varmasti erittäin hyvin tiedossa, eivätkä käsiteltävät asiat siten tuo lisäarvoa heille.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Työn tutkimusmenetelmäksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevan aineistokatsauksen tarkoitus on tiedonhaussa kerätyn, ja rajatun aineiston perusteella muodostaa jäsennelty synteesi. Se kuvaa aiemmin aiheesta tehdyn tutkimuksen syvyyttä, laajuutta ja määrää. (Kirjallisuuskatsaukset n.d.) Menetelmäksi valittiin integratiivinen katsaus, koska suuri osa aiheen lähdemateriaalista on sekä empiiristä että teoreettista kirjallisuutta. Sen on kritiikistä huolimatta todettu olevan

käypä menetelmä ongelmalähtöisesti tutkia, mitä materiaalia rajatulta aihealueelta on olemassa. Työtekniikoiden lisäksi tarkastelussa ovat omatoimiseen metsänhoitoon kannustavat seikat ja metsänomistajan motivaatiotekijät, kuten virkistys- ja luontoarvot. Koska tutkimusaiheesta on kirjoitettu paljon materiaalia, työ on katsaus aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja ajantasaiseen tutkimustietoon.

3 Teoriataustaa

3.1 Metsänomistuksesta

Suomen maapinta-alasta 86 prosenttia on metsätalousmaata. Tämä 26,3 miljoonan hehtaarin ala sisältää puuntuotantoon kelpaavaa metsämaata 20,2 miljoonaa hehtaaria. Yksityishenkilöiden omistuksessa metsätalousmaasta on 52 prosenttia. Valtion omistuksessa alasta on 35 prosenttia, yhtiöiden seitsemän prosenttia, ja loput kuusi prosenttia jakautuvat kuntien, seurakuntien ja yhteisöjen kesken. Puuvaroista yksityisten metsänomistajien omistuksessa on selvästi suurin osa. Puuston kokonaistilavuudesta 64 prosenttia on yksityisten mailla. (Suomen metsätilastot 2020)

3.2 Yksityiset metsänomistajat

Metsätilan omistaa yleisimmin yksi henkilö, tai puoliset yhdessä. Hännisen (2018) mukaan metsää omistava henkilö voisi todennäköisimmin olla eläkkeellä oleva, maaseudulla asuva mieshenkilö, joka on saanut tilansa perintönä. Uusiin metsänkäsittelyvaihtoehtoihin hän suhtautuu epäilevästi. Tavoitteiden suhteen painotus on puuntuotannossa, mutta hän arvostaa metsissä monia muitakin asioita. (Karppinen ym. 2020b.)

Metsänomistaja 2020 - tutkimuksesta selviää, että ammattiasemaltaan suurin metsänomistajaryhmä on edelleen eläkeläiset (osuus metsänomistajista 47 %). Eläkeläiset omistivat keskimääräistä useammin pieniä alle 20 hehtaarin tiloja, minkä vuoksi

heidän osuutensa yksityisomistajien kokonaismetsäalasta oli pienempi, 41 prosenttia. Tutkimusraportin mukaan tässä ryhmässä on keskimääräistä harvemmin monitoimittaisia, metsässä tekeviä tai turvaa ja tuloja korostavia metsänomistajia. Metsien virkistyskäyttö tässä omistajaryhmässä on keskimääräistä yleisempää. Metsässä tekeviin metsänomistajiin kuuluu 40 % eläkeläisistä. (Karppinen, Hänninen & Horne 2020a)

Palkansaajien osuus metsänomistajista on 37 %. Metsässä tekevien tavoiteryhmään palkansaajista kuuluu yhtä suuri osuus kuin eläkeläisiä, 40 %. Muissa metsänomistajaryhmissä metsässä tekevien osuus on selvästi pienempi, esimerkiksi metsässä tekevien maatalousyrittäjien osuus on 12 % metsänomistajista. (Karppinen ym. 2020b)

Joka vuosi noin 10 000 metsätilaa vaihtaa omistajaa. Suomessa metsänomistus halutaan säilyttää perheen sisällä: Lähes 90 % metsätiloista peritään tai ostetaan sukulaisien välisillä kaupoilla. (Uuden metsänomistajan tietopaketti. N.d)

Perintönä tilansa oli saanut 46 prosenttia Metsänomistaja 2020 -kyselyyn vastanneista metsänomistajista. Lahjana tilansa oli saanut seitsemän prosenttia. Vanhemmilta tai sukulaisilta tilansa oli hankkinut 28 prosenttia, ja vapailta markkinoilta 12 prosenttia. (Karppinen ym. 2020b)

Tapion taskukirjan mukaan uusista, alle viisi vuotta metsänsä omistaneista, metsänomistajista jo yli puolet asuu kaupungeissa ja taajamissa. Nykyisestä metsänomistajakunnasta runsas 90 % on syntynyt maaseudulla. Metsänomistajiksi tullaan yhä iäkkäämpinä, uusien metsänomistajien keski-ikä oli 52 vuotta vuonna 2018. (Hänninen 2018, 27)

Hännisen (2018) mukaan etä- ja kaupunkilaismetsänomistajien joukko kasvaa merkittävästi suurten ikäluokkien metsien siirtyessä perillisille. Valtaosalle heistä metsien taloudellinen merkitys on suuri, vaikka aineettomia arvoja ensisijaisesti painottavien metsänomistajien osuus onkin lisääntynyt.

Horne, Holm, Rämö ja Haltia (2011) tekivät tutkimuksen, jossa tarkasteltiin kaupunkilaisten suhdetta maaseutuun. Tässä tutkimuksessa selvitettiin myös kaupunkilaismetsänomistajien näkemyksiä metsänhoidosta ja omatoimisuudesta. Haastatelluille omatoimisuutta harjoittaneille metsäntilanomistajille metsänhoito oli etupäässä rakas ja tuottava harrastus. Osa heistä teki itse kevyitä metsänhoitotöitä, kuten taimikonhoitoa ja istutusta. Joskus jopa niin paljon, että metsätila tuntui ajoittain työleiriltä. Aktiivista metsien hoitoa ja käyttöä pidettiin yleisesti hyvänä piirteenä.

Tuore Karppisen ym. (2020b) tutkimus osoittaa, että viimeisen kymmenen vuoden kuluessa metsänomistajuuden muutos on ollut ennakoitua pienempi: kaupungistumiskehitys on jäänyt odotettua vähäisemmäksi. Eläkkeellä olevien metsänomistajien osuus on Suomalainen metsänomistaja 2020-tutkimusraportin mukaan pienentynyt vuoteen 2009 verrattuna, sen sijaan palkansaajien osuus on kasvanut. Päätoimisia maaseutuyrittäjiä havaittiin olevan huomattavasti vähemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Kuolinpesien osuus on vähentynyt, enää vain joka kymmenes metsätila on kuolinpesän hallinnassa yhtymämuotoisen omistuksen lisääntyessä.

Metsätilan vaihtaessa omistajaa moni asia muuttuu. Vanhan ja uuden metsänomistajan välillä voi olla suuria eroja. Professori Matti Kärkkäisen (2010) mukaan metsätilan arvo on toimijakeskeinen ja sekä tuotot että kustannukset ovat toimijasidonnaisia. Asiaan vaikuttavat luonnollisesti uuden omistajan kyky, halu ja ammattiosaaminen metsätalouden käytännön töissä kuten myös hallinnollinen osaaminen säädösten osaamisen muodossa. Asuinpaikka suhteessa metsätilaan on tässä suhteessa merkitsevä, kuten myös metsätalouden käytössä oleva kalusto; sen käytön ja huollon hallinta.

3.3 Yksityisten omistamat metsätilat

Verohallinnon tietojen mukaan vuoden 2016 lopussa Suomessa oli yli 344 000 metsätilaa yksityisomistuksessa. Tilan koko oli keskimäärin 30,3 hehtaaria. Näillä yksin tai yhdessä perheen kanssa omistetuilla tiloilla oli 620 000 metsänomistajaa. (Suomen metsätilastot 2020.)

Suomessa pienen metsäalan omistavia yksityisiä metsänomistajia on runsaasti. Metsäkeskuksen tuoreen tilaston mukaan yli 2 ha metsää omistavia yksityishenkilöitä on noin 440 800. Mukana tässä luvussa eivät ole kuolinpesät tai yhteismetsät. Huomionarvoista on, että metsäomistuksen pinta-alan kasvaessa metsänomistajien lukumäärä putoaa jyrkästi. (Haapio 2020)

Rakennemuutoksen seurauksena metsätiloja on pirstoutunut pienemmiksi tiloiksi, mikä vaikeuttaa metsien hakkuumahdollisuuksien hyödyntämistä. Metsänomistajalla saattaa perinnön seurauksena olla omistuksessaan useita erillisiä kiinteistöjä ympäri maata. (Hänninen 2018.) Suuri pinta-ala mahdollistaa kustannustehokkuuden metsiä käsiteltäessä, ja kasvattaa puunmyyntituloja. Kooltaan pienen metsälön hoitaminen onnistuu myös yritysmäisesti, mutta se on aina työläämpää kuin suuremman. (Uuden metsänomistajan tietopaketti. N.d.)

Tuoreen Luonnonvarakeskuksen tutkimusraportin mukaan keskimääräinen metsäpalsta sijaitsee keskimäärin 28 km:n päässä metsänomistajan asuinpaikasta, jos ollaan saman kunnan alueella. Tutkimukseen vastanneista metsänomistajista noin neljäsosa kuuluu tähän ryhmään. Tilan sijaintikunnan ulkopuolella vastanneista asuu 37 prosenttia. Keskimääräinen etäisyys varsinaisen etämetsänomistajan ja metsäpalstan välillä oli tässä tutkimuksessa 205 kilometriä. (Karppinen ym. 2020b)

Metsätiloilla voi olla kaikenlaisia rakennuksia, latoja tai huonokuntoisia omakotitaloja. Rakennuksilla voi olla käyttöarvoa esimerkiksi taukotupina tai varastona, mutta ne voivat soveltua myös vapaa-ajan asunnoksi. (Linna 2012.) Kolmasosalla metsätiloista ei ollut minkäänlaista rakennusta. 38 prosentilla tiloista oli vakituinen asuinrakennus, vapaa-ajan rakennus löytyy joka viidenneltä tilalta. Vakituinen asuinrakennus on keskimääräistä yleisempi suurilla tiloilla. (Karppinen ym. 2020b)

Tilan arvo omistajalleen riippuu paitsi metsäkiinteistön arvosta, myös sijainnista ja omistajan metsäalan tuntemuksesta. Kaikki kustannukset ovat korkeampia, jos ulkopuolisen apuun joutuu turvautumaan paljon. (Kärkkäinen 2010.)

3.4 Omatoimiset työt metsässä

Omatoimiseksi katsotaan itse tehty metsätilan suunnittelu- ja organisointityö sekä omistajan oma, tai perheenjäsenen työpanos metsänhoidossa. Hankintakaupoin myytävän tai kotitarpeiksi hakattavan puun korjuu, kuten myös pilkkeen tai polttohakkeen valmistus omaan käyttöön katsotaan omatoimiseksi. (Koho ym. 2004, 9)

Kohon ym. (2004) mukaan omatoimisen työn tekijän käsitettä voisi laajentaa metsänomistajan varsinaisten perheenjäsenten ulkopuolelle; esimerkiksi ystävät, tuttavat ja lähisukulaiset ym. Olennaista on, ettei työn tekijä ole juridisesti työsuhteessa metsänomistajaan.

4 Metsänomistajan tavoitteet ja motivaatio

Metsänomistajan ajankäyttö, erityisesti suhteessa tavoitteisiin ja tarvittavien hoito- toimien työmenekkiin, on avainasemassa. On hyvä punnita eri vaihtoehtoja tarkasti. Motivaatiota ja resursseja omatoimiseen tilanhoitoon ei välttämättä ole riittävästi, kun etäisyyttä metsään on myös fyysisesti.

4.1 Metsänomistajien tavoiteryhmiä

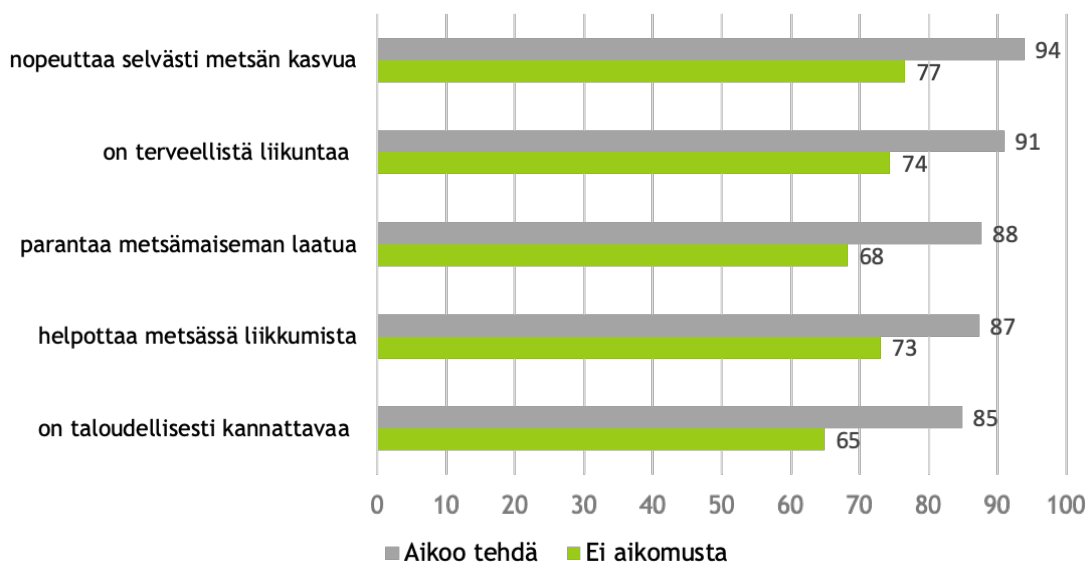
Luonnonvarakeskus on jaotellut Metsänomistaja 2020-kyselytutkimuksen tulokset tuloraportissa metsänomistajat tavoiteryhmiin. (Karppinen ym. 2020b)

- **Monitavoitteisille** tärkeitä ovat niin oman metsän tarjoamat taloudelliset hyödyt eli taloudellinen turvallisuus ja myyntitulot, työtilaisuudet kuin ulkoilu ja luonnon monimuotoisuuden vaaliminen.
- **Virkistyskäyttäjät** painottavat selkeästi metsänomistuksen aineettomia näkökohtia, kuten luonnon- ja maisemansuojelua sekä ulkoilumahdollisuuksia.
- **Metsässä tekeville** korostuu metsän merkitys työtilaisuuksien ja ulkoilun kannalta, vaikkei metsä välttämättä monellekaan ole tärkein tulonlähde.
- **Turvaa ja tuloja korostaville** tärkeitä ovat paitsi metsän tuoma taloudellinen turvallisuus ja merkitys sijoituskohteena, myös säännölliset puunmyyntitulot.
- **Epätietoisilla** ei ole mitään erityisiä tavoitteita.

Tutkimuksen mukaan metsänomistajien tavoitteet ovat muuttuneet yllättävään suuntaan 2000-luvulla (ks. liite 1). Virkistyskäyttö ja muut niin sanotut aineettomat tavoitteet eivät vahvistuneet odotetusti. Sen sijaan monitavoitteisten, ja virkistyskäyttäjien osuus omistajissa on laskenut, turvaa ja tuloja tavoitteleva omistajaryhmä on kasvanut. Metsässä tekevien, ja epätietoisten ryhmään kuuluvien omistajien osuus oli pysynyt lähes ennallaan. Pinta-alaosuuksittain metsänomistajien tavoite-muutokset näkyvät siten, että suurimmat muutokset vuosina 2009–2019 ovat selvä virkistyskäytön metsäalaosuuden lasku, ja turvaa ja tuloja korostavien metsäalaosuuden nousu. (Karppinen ym. 2020b, 41)

Metsänomistajien mielipide metsänhoidon hyödyllisyydestä vaikuttaisi muuttuvan hieman sen mukaan, aikooko metsänomistaja suorittaa hoitotoimenpiteitä vai ei. (ks. kuvio 1)

Mielipide metsänhoidon myönteisistä vaikutuksista sen mukaan, aikooko metsänomistaja tehdä metsänhoitotöitä vai ei melko tai erittäin todennäköistä, % metsänomistajista
Nuoren metsän hoito...

Kuvio 1. Metsänomistajien näkemys metsänhoidon kannattavuudesta nuoren metsän kohdalla (Karppinen ym. 2020b)

Etäisyys kodin ja metsäpalstan välillä on merkittävä tekijä tilan ulkopuolella asuvien metsänomistajien tilakäyntien kannalta. Tilan sijainnilla vaikuttaisi olevan merkitystä omatoimisen metsänhoidon toteutumisen kannalta ainakin silloin, kun etäisyys on suuri, ja tilalla ei ole asuinkelpoisia rakennuksia. Hyvässä tapauksessa metsänomistajalla onkin käytettävissä metsätilallaan jonkinlainen asuinrakennus, tai vapaa-ajan asunto lähistöllä. Se mahdollistaa pidemmän oleskelun lisäksi myös perheen ottamisen mukaan.

Ihannetilannetta tai -tilaa tuskin on olemassa; lienee selvää, että omatoimisuus edellyttää jonkin verran järjestelyjä kauempana asuvalle. Oman ajankäytön arvostus noussee keskiöön, jos intressejä on muitakin: Pohjimmiltaan on kyse yksilön valinnoista ja painotuksista. Oman vision mukaisesti eläminen on yhä helpommin järjestettävissä; teknologian mahdollistaessa nopeat datayhteydet myös maaseudulle, etätyön tekeminen ei ole mikään ongelma.

4.2 Fyysinen aspekti

Suhtautuminen fyysisen työn tekemiseen ratkaisee, ja tässä suhteessa ihmiset eroavat toisistaan huomattavasti. Tämä on ollut nähtävissä pitkään, esimerkiksi Hannu Rinne (2013) kuvaa Perinnemestarin klapi kirjassaan tulevaisuudentutkijoiden silloista visiota, jonka mukaan ihmiset tulevat yhä selkeämmin jakautumaan kahteen toisistaan huomattavasti eroavaan ryhmään: Yhä suurempi osa ihmisistä tulee hyödyntämään mielellään uutta tekniikkaa, ja siirtää fyysisen työn koneille. Elämisen helppous ja vaivattomuus on suuressa arvossa, eivätkä luontoarvot tai oman tekemisen arvostus ole arvoasteikossa kovin ylhäällä. Uutta teknologiaa sovelletaan mielellään, ja vaivattomuudesta ollaan valmiita maksamaan.

Osa ihmisistä haluaa kuitenkin huomattavasti konkreettisemmän elämäntavan. Halutaan ehkä asua kauempana keskustasta luonnon ympäröimänä, ja toimia tavoilla, jossa tekniikka ei ole pääosassa. Tällä elämäntavalla elävä ihminen haluaa ehkä kokea olevansa osa luontoa; työt tehdään teknologisten apuvälineiden avulla, mutta van-

hoja, hyväksi koettuja menetelmiä hyödynnetään. Oman työn arvostus on tällä ryhmällä kirjoittajan mukaan korkealla; pidetään arvossa elämäntapaa, jossa mikään ei tule ilmaiseksi ilman vaivannäköä. (Rinne 2013)

Metsäpalsta tarjoaakin hyvän mahdollisuuden hyötyliikuntaan. Työn fyysiseen vaativuuteen pystyy vaikuttamaan itse; oman kuntotason mukaan voidaan hakea sopiva työtahti. Työn jaksottaminen on harkinnan arvoinen seikka sekä hyvän työjäljen että motivaation säilymisen kannalta. Omatoiminen metsänhoitotyö vaatii hyvää fyysistä toimintakykyä, ja sitä tukevia henkisiä ominaisuuksia. (Koho ym. 2004.)

Liikunta on fyysistä aktiivisuutta, jota harrastetaan tiettyjen haluttujen vaikutusten vuoksi, tai muista syistä. Fyysistä aktiivisuutta ylläpitävä toiminta on hyödyllistä terveyden kannalta. Kaikki päivittäistä energiankulutusta lisäävä fyysinen toiminta kuten kotityöt ja muut arjen askareet ovat hyödyllisiä. (Liikunta 2020.)

Oman metsän kanssa voi toimia juuri haluamallaan tavalla. Metsänomistajuus on aina omistajansa näköistä. Siinä missä yhdelle on nautinto seurata sijoitusten arvon kasvua sisätiloissa, ja antaa metsäammattilaisten huolehtia käytännön töistä, saa toinen motivaatiota konkreettisesta omasta tekemisestä ja sen tuloksien näkemisestä. Samalla kun metsä tulee hoidettua, paranee oma kunto, ja mieli virkistyy. Jollekin voi taas omatoimisuudella aikaansaadut kustannussäästöt olla se merkitsevin asia. (Uuden metsänomistajan kirja 2018.)

4.3 Motivaatio

Motivaatiota metsässä työskentelyyn joutunee lähes jokainen metsänomistaja etsiskelemään joskus. Metsä tarjoaa toimintaympäristönä aidon kokemuksen; esimerkiksi säätila herättää erilaisia tunnetiloja työn suorittajassa silloin, kun olosuhteet eivät suosi. Vaikutus motivaatioon on melko varmasti negatiivinen. On hyvä tiedostaa tietyt psykologiset mekanismit, jotka vaikuttavat motivaation syntyyn.

On kiistatonta, että positiivisilla tunnetiloilla on yhteys laajempaan hyvinvointiin. Onnistuminen, saavuttaminen, fyysinen terveys, havaintokyky, muistaminen ja oppiminen ovat hyvinvoinnin mittareita. (Positiivisen psykologian voima 2014, 21) Metsässä työskentely lisää hyvinvointia parhaimmillaan lähes kaikilla em. mittareilla. Osatekijöiden osuessa kohdalleen, tekeminen on siinä määrin nautinnollista, että metsästä ei maltaisi tulla millään pois. Motivaatioon näillä positiivisilla kokemuksilla on erittäin myönteinen vaikutus.

Psykologiassa tunnettu itseohjautuvuusteoria voidaan käsittää janana, jonka toisessa ääripäässä on motivaation täydellinen puute, ja toisessa ääripäässä sisäsyntyinen motivaatio. Sisäinen motivaatio jaetaan mallissa kahteen osaan, sisäsyntyiseen ja sisäistettyyn motivaatioon. Sisäsyntyisessä motivaatiossa tekemisen itsensä tarjoama nautinto motivoi henkilöä. Itse tekeminen riittää siis innostamaan työhön, ja henkilö on valmis tekemään sitä riippumatta mistään ulkoisista palkkioista tai rangaistuksista. Sisäistetty motivaatio puolestaan täsmää henkilön arvomaailmaan, ja hän kokee tekemisen itseisarvoisen arvokkaaksi ja tärkeäksi. (Positiivisen psykologian voima 2014, 47.)

Silloin kun on kyse aidosta sisäsyntyisestä halusta tehdä asioita, jaksaa lähteä metsään, vaikka olosuhteet eivät aina ole ihan optimaaliset. On erittäin motivoivaa nähdä muutos metsäpalstan kasvuolosuhteissa tietäen, että se on itse aikaansaatu. Oman työn konkreettinen, näkyvä tulos, sekä työn laadun parantuminen voi kannustaa tarttumaan työhön uudestaan. Tekemällä oppii.

4.4 Hyvinvointia luonnosta

Luonnossa liikkuesssa aistit ovat hereillä. Tuoksut ja äänet, yhdistettynä luonnon visuaaliseen kauneuteen, tuottavat yhdessä fyysisen kokemuksen kanssa kokonaisvaltaisen hyvänolon tunteen, jonka vaikutus kestää pitkään. (Luontoretken alkupiste N.d.)

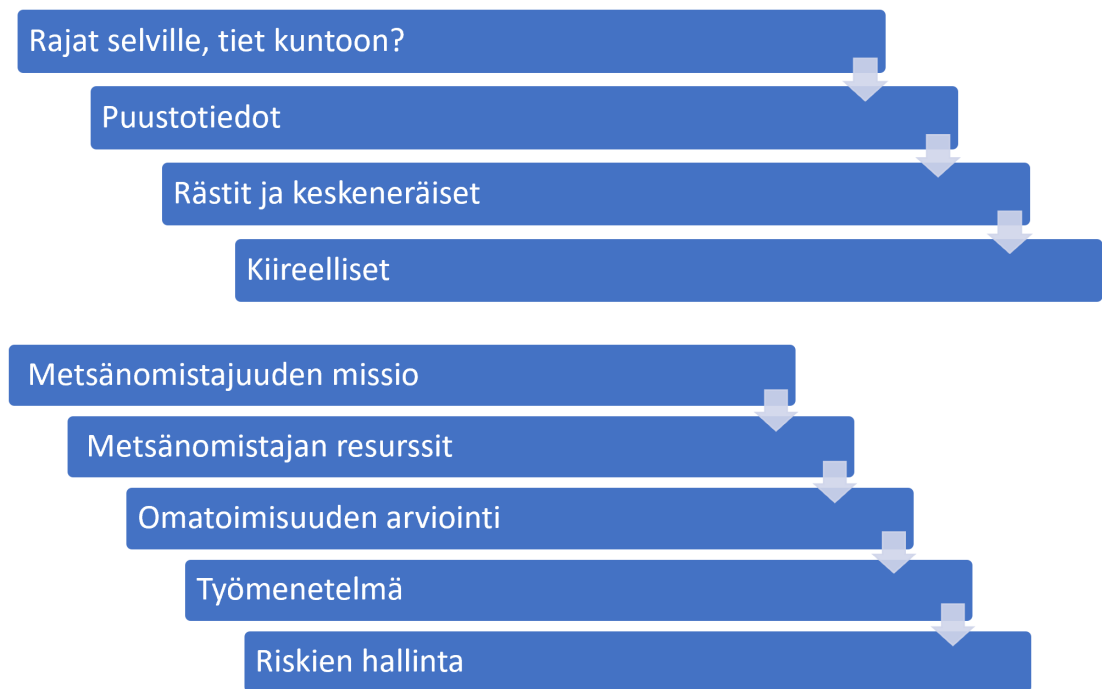
Duodecim-lehdessä julkaistussa Tyrväisen, Lankin, Sipilän ja Komulaisen (2018) katsauksessa on koottu tiiviisti usean tutkimuksen tuloksia metsän terveyshyödyistä. Katsauksen mukaan tutkimusnäyttö tukee yleistä käsitystä metsässä liikkumisen ja

oleskelun terveyshyödyistä. Terveillä ihmisillä saatiin melko vahvaa näyttöä positiivisista psykologisista vaikutuksista. Fyysisen aktiivisuuden merkitys todettiin suureksi elintapaan ja -ympäristöön liittyvien sairauksien ehkäisyssä. Tutkimuksien mukaan lyhytkin luontovierailu palauttaa stressistä. Mielenkiintoinen havainto metsänomistajan kannalta on, että ihmiset arvostavat tutkimuksienkin mukaan virkistysmielessä parhaaksi luonnonmukaiselta näyttävän, vanhan ja järeän, helppokulkuisen metsän, jossa on näkyvyyttä. Luontoympäristön koettu laatu, sen kauneus, kiinnostavuus ja turvallisuus yhdessä ilman laadun, melun ja lämpötilan kanssa vaikuttavat tutkitusti hyötyihin.

Tutkimuksista löytyi näyttöä siitä, kuinka ilmansaasteet ja melu vaikuttavat haitallisesti sydämen sykkeeseen, syketaajuuden vaihteluun ja verenpaineeseen. Luonnossa ilma on puhtaampi. (Tyrväinen ym. 2018) Jo 15–20 minuutin luontoympäristössä oleskelu riittää siihen, että verenpaine laskee, ja elinvoimaisuus lisääntyy. Mielialan nousu tapahtuu jo viidessä minuutissa. (Luontoretken alkupiste N.d) Luonnossa liikumisesta ja oleskelusta saadut terveyshyödyt koostuvat useasta osatekijästä. Ulkoilijalle keskeinen hyöty on stressitilanteista palautuminen. Liikunnan aikaansaamat hyödyt ovat toinen merkittävä mekanismi. Luonnossa ulkoilu auttaa irtautumaan arjesta, parantaa mielialaa ja kuntoa. Sillä on positiivinen vaikutus itsetuntoon ja koettuun terveydentilaan. (Tyrväinen ym. 2018)

5 Portaittain eteenpäin omatoimisuuden arvioinnissa

Toiminta omassa metsässä kannattanee aloittaa matalan kynnyksen töistä, ja helpolta palstalta. Tilan perusasiat on kuitenkin syytä huolehtia kuntoon ensimmäisenä. Prosessin vaiheiden hahmottamisen apuna voi käyttää esimerkiksi oheista kaaviota. (ks. Kuvio 2)

Kuvio 2. Kaavio pohdintaprosessista

Esimerkiksi metsänhoitoyhdistyksen kautta on saatavissa metsäkäynti oman asiantuntijan kanssa. Tällainen tilakäynti voi avata uutta näkemystä oman metsätilan hoitoon ja mahdollisuuksiin. (Metsänhoitoyhdistyksen verkkosivut. N. d.)

Perintömetsien kohdalla on järkevää pohtia myös, haluaako oikeasti pitää metsiä itsellään. Mikäli metsäasiat eivät kiinnosta, tilan sijainti on huono tms., voi myynti olla houkutteleva vaihtoehto. Riitaisan kuolinpesän kohdalla myynti on usein ainoa vaihtoehto, kun yksimielisyyteen asioista ei päästä.

Suomen metsäkeskuksen metsätilarakenteen asiantuntijan Esa Lappalaisen (2020) mukaan metsätilan omistaja kannattaisi vaihtaa jo edellisen omistajan elinaikana, jos tavoitteena on metsien pysyminen suvussa. Harkitut omistajanvaihdokset - kauppa tai lahjoitus - tuovat uudelle omistajasukupolvelle vähiten ongelmia. Jos perinnön saanut päätyy myymään metsäkiinteistön, ei myytävältä tilalta puukauppoja kannata tehdä verotussyistä.

Taloudellisesti ei ole järkevää omistaa pientä metsäpalstaa, ellei sitten sijainti mahdollista sen pitämistä puuhalpistana. Myyntiaikeissa olevan kannattaa olla tarkkana perunkirjoituksessa. Metsäpalsta kannattaa arvottaa todennäköiseen myyntihintaan, tällöin ei luovutusvoittoa ja -veroa myynnistä synny. (Perälä 2015)

5.1 Rajat selville, tiet kuntoon

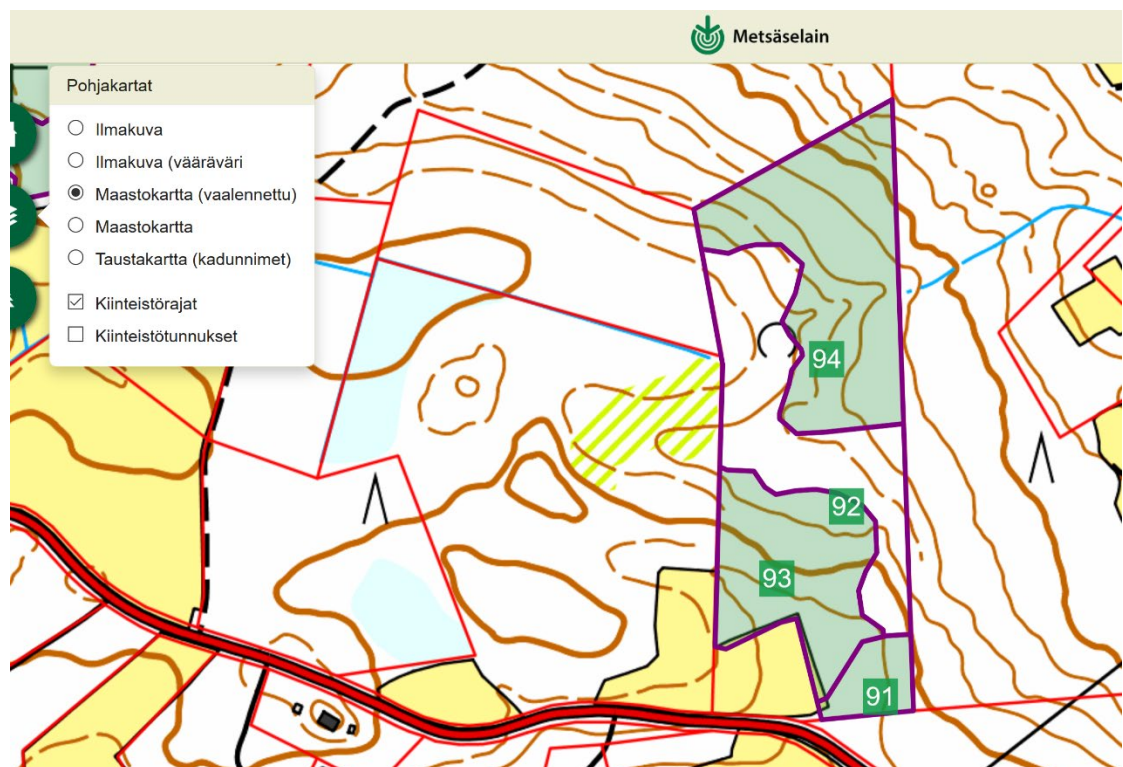
Tilaan tutustuessa kiinteistörekisterikartta on hyvä olla käsillä. Rajalinjojen paikkojen lisäksi kiinteistörekisteristä selviää myös mahdolliset osuudet yhteisiin alueisiin, erityisoikeudet tai rasitteet. Jos tila sijaitsee kaava-alueella, rakennuspaikat on merkitty kaavaan. On hyvä ajatus tehdä metsäretki oman tilan mailla, ja etsiä rajapyykit maastosta. Vaikka laki ei velvoita pitämään rajalinjoja auki, on tilan rajojen sijainti syytä tietää. Usein rajalinjoja, ja pyykkikiviä joutuu hiukan etsiskelemään maastosta. Erityisesti näin, jos rajalinjan aukipito on unohtunut tehdä ajallaan.

Kirjassa Metsänomistajan työt ja työkalut Risto Jussila suosittelee rajalinjojen säännöllistä tarkistamista ja aukipitämistä. Hänen mukaansa kyseessä on pikkutyö, kunhan se on tehty ajallaan. Silloin riittää, kun käy kävelemässä rajalinjat läpi raivaussahan kanssa noin kolmen vuoden välein. Myöhässä ollessa tarvittava työmäärä moninkertaistuu. Toisinaan joutuu turvautumaan ulkopuoliseen apuun, jos tilanne on päässyt pahaksi. Lain mukaan rajalinjan voi avata 1,5 metrin levyiseksi. Rajalinjan kepitys 20–50 metrin välein, silmän tasolle ripustetuilla kuitunauhoilla varustettuna, helpottaa rajalinjan löytymistä maastosta, jos se sattuisi jostain syystä puskitumaan umpeen. (Jussila 2018d)

Kulkiessaan on hyvä tarkastella myös metsäteiden kuntoa; tarvitaanko esimerkiksi laa-
nausta, vesakon poistoa vai järeämpää kunnostusta. Kunnossa oleva metsätie nostaa
leimikon hakkuukelpoisuutta. Kelirikonkin aikaan kulkukelpoisen tieyhteyden päässä
oleva palsta on puunostajan silmissä kiinnostava, ja se näkyy puun hinnassa. Kun-
nossa olevaa tietä pitkin on tietysti mukavampi itsekin kulkea palstalle. Metsätiever-
kon kunnolla on merkityksensä myös virkistyskäyttämielessä.

5.2 Puustotiedot

Tilan metsäkuvioista ja puustosta saa yleiskäsityksen esimerkiksi metsänhoitoyhdis-
tyksen Metsäselain-palvelun avulla. Esimerkkikuvassa (ks. kuvio 2) kartalle on valit-
tuna hoitotyön teemakartta, jonka vihreä taustaväri on merkinä siitä, että hoito-
työtä kuviolla tarvitaan. Hakkuuteemakartan väri on oranssi. Se ilmaisee, että kuvi-
olla on hakkuumahdollisuus.

Kuvio 3. Metsäkuviokartta Metsäselaimesta

Hakkuusuosituksissa tarkemmat kuviotiedot osoittavat, että toisella esimerkikuvio-
olla (ks. kuvio 3) on uudistuskypsä sekapuusto. Omistajan tavoitteet eivät kuitenkaan
tue esitettyä toimenpide-ehdotusta, joten avohakkuuta ei ole toteutettu. Esimerkki-
kuvion inventointitiedot ovat vuodelta 2014, joten muutosta puustossa on sittemmin
tapahtunut.

Kaikki kuviotiedot
✕

Kuvionumero 16	Inventointi 27.3.2014	Pinta-ala 0.9 ha
Kehitysluokka <i>Uudistuskypsä metsikkö</i>		Korjuu <i>Myös sulan maan, mutta ei kelirikon aikana</i>

Näytä kaikki kuviotiedot

Maastotiedot
Lehtomainen kangas, vastaava suo ja ruohoturvekangas
Hienojakoinen kangasmaa

Puustotiedot
Mänty 168.1 m³/ha(60%)
Kuusi 84.1 m³/ha(30%)
Hieskoivu 14 m³/ha(5%)
Harmaaleppä 14 m³/ha(5%)
Yhteensä: 280.2 m³/ha

Puusto-ositteet
Mänty - ikä 70 vuotta, ppa 18 m²/ha, runkoja 530 kpl/ha
Kuusi - ikä 70 vuotta, ppa 9 m²/ha, runkoja 265 kpl/ha
Hieskoivu - ikä 70 vuotta, ppa 1.5 m²/ha, runkoja 44 kpl/ha
Harmaaleppä - ikä 70 vuotta, ppa 1.5 m²/ha, runkoja 44 kpl/ha

Hakkuut ja hoitotyöt
Avohakkuu 2014-2018
Kuusen istutus 2015

Kuvio 4. Kuviotiedot Metsäselaimessa

5.3 Rästit ja keskeneräiset

Omistajan vaihdoksen yhteydessä metsätilan uudelle omistajalle saattaa siirtyä velvoitteita; hoitotöitä saattaa olla rästissä tai tilalla keskeneräisiä puukauppoja. Esimerkiksi Metsälehden Uuden metsänomistajan tietopaketista (N.d.) löytää paljon lisää tarpeellista tietoa.

Tilalla mahdollisesti olevat keskeneräiset, tai kokonaan rästissä olevat metsänhoitotyöt huolehditaan valmiiksi ensin. Metsänhoitosuunnitelman päivitys ajan tasalle helpottaa suunnittelua. Metsävakuutus kannattaa ottaa.

5.4 Kiireelliset kohteet

Tilan metsissä voi olla kiireellisiä toimenpiteitä vaativia kohteita. Tällainen tilanne voi tulla eteen esimerkiksi metsätuhojen takia. Tuhojen leviäminen on estettävä. Laki metsätuhojen torjunnasta (L1087/2013) velvoittaa metsänomistajan puuttumaan asiaan uhkasakon uhalla. Metsätuhojen tunnistamiseen löytää apua esimerkiksi verkosta ja alan kirjallisuudesta.

5.5 Oman metsänomistajuuden missio

Metsätilan tulevaisuutta määrittää omistajan visio, ts. mitkä ovat tärkeitä asioita itselle metsänhoidossa. Metsänomistajan etukäteen luomalla strategialla, 'sopimuksella' luonnonvarojen, ja omien voimavarojen käytöstä, voidaan sekä vahvistaa omia tavoitteita, että profiloitua metsänomistajana haluttuun suuntaan. Voi pohtia, mikä luvussa 4.1 esitetyistä tavoiteryhmistä sopii omalle kohdalle parhaiten. Seuraavaksi tarkastellaan kuvitteellisia esimerkkitapauksia, joiden avulla voi arvioida omaa metsänomistajuuden tavoitetta ja käyttää tätä apuna omatoimisten töiden valitsemisessa.

Rahaa metsätaloudesta

Tallaisella henkilöllä voisi olla tavoitteena hakkuutulojen saaminen metsätilalta, metsä ei tässä tapauksessa pärjää houkuttavuudessa kaupungille. Hyvä sosioekonominen asema, jota metsänomistaminen sopivasti tukee ja vahvistaa. Työt tilalla on ulkoistettu, arvostaa hyvää ruokaa ja juomaa omatoimista puuhastelua enemmän, palvelut oltava lähellä. Henkilö kuuluu tavoiteryhmään ”tuloja metsästä”.

Virkistytjä

Lenkkipolut, pitkospuut ja muut virkistyskäyttöä tukevat rakenteet ovat tälle omistajatyypille tärkeitä. Metsästä voi löytyä myös esimerkiksi ruokintapiste eläimille. Metsäystysoikeus on vuokrattu, riistapolut ym. Kerää itse sieniä ja marjoja. Taloudellinen odotusarvo maltillinen. Saattaa hakata, jos on tarve hakkuutulolle. Tavoiteryhmä on itsestään selvästi ”virkistyskäyttö”.

Tehometsätalous

Aktiivinen ote metsänhoitoon, tietoa on, taitoa ja näkemystä. Laskee tarkasti ja harmitsee toimenpiteet sen mukaan, miten ne voi tehokkaimmin toteuttaa. Lannoittaa sellaiset kohteet, joissa arvokasvun odotusarvo on kohdallaan. Haluaa metsään sijoitettulle ajalle ja pääomalle tuottoa. Tavoiteryhmä on ”tuloja”.

Koneita harrastava

Metsänomistaja, joka omistaa useampia koneita harrastusmielessä. Asuu maaseudulla, tekee usein työtä konevoimalla. Arvostaa kädentaitoja, ja itse tekemistä. Olemassa olevan konekannan ansiosta pystyy tekemään monipuolisesti töitä tilallaan.

Suojelu

Haluaa suojella lapsuuden maisemia, tai muuten arvokkaana pitämiään alueita. Metsälakikohteiden ympärille on perustanut omaehtoisia suojelualueita. Suosii yksittäisiä poimintahakkuuta ja jatkuvapeitteistä kasvatusta.

Valtavirrasta poikkeava myyntituote metsästä

Koristehavut voivat tarjota lisätuloa, korvasienien tai kääpien kasvattaminen voivat olla valintoina.

Maalle palaava

Metsäsuhte säilynyt, paluu lapsuuden maisemiin on innostanut metsätöihin.

Puulämmittäjä

Tällainen henkilö käyttää metsiään polttopuumateriaalin lähteenä.

5.6 Kasvatusstrategia

Kuvioiden maantieteellisestä sijainnista, ja kasvupaikkatyypistä riippuen puuntuotantokyky eri palstoilla vaihtelee - samoin kuin muutkin metsäkuvion ominaispiirteet - mikä on syytä ottaa huomioon toimenpiteitä suunniteltaessa. Kasvatettavan puulajin tulee sopia kasvupaikalle, ja valitun kasvatusmenetelmän tulee sekä sopia tarkoitukseen, että tukea metsänomistajan arvojen ja tavoitteiden toteutumista.

5.6.1 Tasaikäisrakenne

Tasaikäisrakenteisen metsänviljelyn kohdalla metsänuudistamisessa tehdään joukko toimenpiteitä, joista puhuttaessa käytetään nimitystä uudistamisketju. Päätehakkuuta seuraa maanpinnan käsittely, metsänviljely kylvö- tai istutusmenetelmällä, taimikon varhaishoito ja mahdollisten siemen- ja varjopuiden poisto. Uudistamisketju jatkuu varhaisperkauksen ja myöhemmän taimikonhoidon lisäksi aina ensiharvennuksen yhteydessä tehtävään ennakkoiraivaukseen saakka. (Äijälä ym. 2019)

5.6.2 Eri-ikäisrakenne

Eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus (jatkuva kasvatus) on ollut mahdollista vuoden 2014 metsälain muutoksen jälkeen. Se on metsänhoitoa ilman avohakkuuta, metsä säilyy puustoisena hakkuunkin jälkeen. Kasvatusmenetelmässä puustoa kasvatetaan suhteellisen harvana, joka luo edellytykset uudistumisen onnistumiselle, ja alikasvoksen menestymiselle. Metsän hakkuissa poistetaan suuria puita, sekä vialliset ja sairaat puut. Menetelmässä voidaan yhdistellä pienaukko-, ja poimintahakkuuta, tai joskus koko metsikkö voidaan hakata suojus- tai siemenpuuasentoon. Puuntuotto on pienempi kuin metsänviljelymenetelmässä, mutta se voi silti olla taloudellisesti kannattava vaihtoehto. Ajattelun ja toiminnan joustavuus on ominaista; sovellusmahdollisuuksia on runsaasti. Metsänomistaja saa valita vapaasti erirakenteiskasvatuksen ilman mitään perusteluja, metsänkäyttöilmoitus riittää. Ainoa rajoite laissa on, että metsän tulee jäädä hakkuutoimenpiteen jälkeen riittävän tiheäksi ja hyväkuntoiseksi. Lakirajat puuston vähimmäismäärälle löytyvät valtioneuvoston asetuksesta 1308/30.12.2013. Keskeinen syy menetelmän valintaan on halu välttää avohakkuun ja maan muokkauksen aiheuttama raju muutos. (Äijälä ym. 2019)

Metsänhoitokustannukset ovat jatkuvalla kasvatustavalla pienet, tai niitä ei ole ollenkaan. Riski epäonnistumisesta on kuitenkin olemassa. Jos puuston tiheys kasvatushakkuun jälkeen alittaa lakirajan, astuu uudistusvelvoite voimaan. Kriteerit ovat yleensä mahdottomia täyttää eri-ikäiskasvatusta jatkamalla, joten edessä on paluu metsänviljelyyn. Metsälain uudistamisvelvoite edellyttää metsän uudistamista siten, että uudistushakkuun jälkeen kolmen vuoden kuluessa paikalla on riittävän tiheä, vähintään 50 cm korkea taimikko. (Äijälä ym. 2019)

Puiden varaan rakentunut ekosysteemi nimeltä metsä on kehittynyt evoluutiossa eri lajien sopeutuessa toisiinsa ja ympäröiviin olosuhteisiin. Yhteistoiminnan lisäksi kilpailu on lajin yksilöiden kesken ominaista. Lajien kesken tapahtuu vuorovaikutteista yhteistoimintaa, kuten sienten, hyönteisten, maaperäeläinten ja bakteerien muodostama lahottajaketju osoittaa. Toinen esimerkki monimutkaisesta yhteistyörakenteesta on puiden, sienten ja maaperäeliöiden symbioosi, joka hyödyttää koko metsäekosysteemiä ja sen tuottavuutta. (Lähde, Laiho & Norokorpi 2009.)

Lähteen ym. (2009) mukaan avohakkuussa tämä metsän kehitykselle tärkeä sienijuuriyhteistyö katkeaa maassa. Asiaan perehtyneelle voikin herätä ajatus siitä, onko välttämätöntä rikkoa nämä rakenteet metsänuudistamisen yhteydessä. Puiden juurien ja mykorritsojen eli juurisienten säilyttäminen edellyttää Lähteen ym. (2009) mukaan puuston jatkuvaa peitteisyyttä.

Vuonna 2019 metsän uudistamiseen tähtäävissä hakkuissa selvästi suositumpi menetelmä oli avohakkuu. Avohakkuiden kokonaispinta-ala oli tuolloin 114 000 ha, kun luontaiseen uudistamiseen tähtääviä hakkuita tehtiin 27 100 ha. (Karppinen ym. 2020b)

5.6.3 Hybridistrategia

Tämän kasvatusstrategian perusajatus voisi olla eri kasvatusmenetelmien soveltava ja luova yhdisteleminen eri kuviolla. Menetelmän menestyksellinen hyödyntäminen edellyttää omistajan aktiivista otetta metsiensä hoitoon, ja kykyä tehdä oikeita havaintoja puuston tilasta.

5.7 Uuden metsänomistajan resurssit

Jokaisella taloudella on tietty määrä resursseja. Näihin ns. tuotannontekijöihin kuuluvat luonnonvarat, työvoima ja pääoma. Näitä on kullakin hetkellä käytettävissä vain tietty määrä. Päätöksenteko on valintojen tekemistä, jossa jonkin vaihtoehdon valitseminen tarkoittaa luopumista jostain toisesta vaihtoehdosta. (Linna 2012)

Uudella metsänomistajalla ei aina ole riittävästi resursseja omatoimiseen metsänhoitoon. Metsä toimintaympäristönä voi tuntua hankalalta, jos omakohtaista kokemusta metsätöistä ei ole kertynyt. Metsätila on ehkä pääpiirteittäin tuttu, mutta käytännön kosketuspintaa metsäasioihin ei juuri ole. Uusi metsänomistaja voi tästä syystä olla helpommin puunostajien johdateltavissa. Aina ei päädytä parhaaseen lopputulokseen tilan kokonaisuuden kannalta. On syytä perehtyä itse asiaan, se vaivannäkö todennäköisesti kannattaa.

Metsänomistaja joutuu valintojen eteen lukemattomia kertoja tilan asioista päättäessään. On tärkeää tiedostaa, mitkä ovat sillä hetkellä käytössä olevat resurssit. Esimerkiksi oman työkyvyn yliarviointi käy helposti. Pelkkä tahtotila ei riitä, on oltava resurssit myös toteuttaa suunnitelma. Kestävän kehityksen periaatetta voi noudattaa myös omassa päätöksenteossa.

Luontaiset erot ihmisten välillä selittävät, miksi toisen kädessä pysyy kynä paremmin kuin moottorisaha. Joku on taitava sahankäyttäjä, ja nauttii työstä harvennusleimikolla (Linna 2012), toista ei märkään metsään saa lähtemään.

5.8 Riskien hallinta

Metsälön puuston tilaan vaikuttavat luonto ja sääilmiöt. Tämä on epävarmuustekijä, jota pitää vain sietää. Vuodet eivät ole säätiloiltaan samanlaisia; jonakin vuonna halla voi kurittaa taimia uudistusalalla, tai myrsky kaataa kuutiokaupalla puuta. Ilmasto lämpenee, puuntuotosennuste kasvaa. Samalla kuitenkin elinympäristö muuttuu, joka tuo uusia ongelmia tullessaan, mm. tuholaisia. Metsänomistajan tulee olla sel-

villä ympäristön muutoksista ja tehdä tarvittavia korjausliikkeitä. Kasvatettavien puulajien menestys tulevaisuudessa on tärkeää, sitä on hyvä pyrkiä ennakoimaan. Säännäri-ilmiöt ovat lisääntyneet, joka lisää tarvetta sääelementin huomioimiseen omassa strategiassa. Jos käytettävissä on kalustoa ja taitoa omatoimiseen metsänhoitoon, antaa se joustoa hoitotöiden ajankohdan suhteen. Työn voi järjestää niin, että se tulee tehtyä otollisimpaan aikaan.

Metsäomaisuuteen liittyvää riskiä voi hajauttaa mm. kasvattamalla eri puulajeja niille sopivilla kasvupaikoilla ja huolehtimalla, että metsissä kasvaa eri ikäluokan puustoa. (Linna 2012) Tilan metsätalouteen liittyviä riskejä on useita, niistä voi lukea vaikkapa Martti Linnan Metsänomistajan rahakirjasta lisää.

Tapaturman mahdollisuus omatoimisesti työskennellessä on syytä tiedostaa. Tapaturmariskiä voi pienentää opettelemalla oikeat työtekniikat, pitämällä kunnollisia turvavarusteita ja välttämällä väsyneenä työskentelyä. Kokemus on omalla kohdalla osoittanut, että pitkiä työjaksoja on syytä välttää. Tauon jälkeen työ alkaa taas sujua oikein hyvin. Ensiapukurssi kannattaa käydä varmuuden vuoksi, ja pitää ensiapuvälineet saatavilla. On syytä myös kertoa jollekin, missä aikoo työskennellä, ja pitää puhelimen ladattuna taskussa.

6 Metsätöitä

Suunnittelu on tärkeä vaihe kokonaisuuden kannalta. Kaikkea ei voi, eikä kannata ajatella tekevänsä itse. Työpanos on järkevää suunnata sinne, missä sillä on suurin merkitys. Esimerkiksi taimikon hoidossa ja metsänviljelyn töissä oman työpanoksen kokonaisvaikutus on suuri, järeän metsän uudistushakkuuseen ei aloittavan metsänomistajan resurssit kovin helposti riitä. Strateginen linjaus voi siten olla esimerkiksi päätös panostaa omatoimisuuteen metsänuudistamisen töissä ja taimikonhoidossa. Omat kyvyt ja mieltymykset vaikuttavat siihen, minkä vaikeusasteen työtä kokee pystyvänsä omatoimisesti tekemään. Aikaisempi perehtyneisyys, tai työkokemus helpottaa arviointia. Omatoimista työtä suunnitellessa kannattaa varmistaa, että:

- Työhön on käytettävissä riittävästi aikaa
- Työn tekijän ammattitaito ja työkyky riittää suunniteltuun työhön
- Työvälineet, sekä henkilökohtaiset suoja- ja turvavarusteet ovat olemassa
- Työtä varten tehdyillä varustehankinnoilla on käyttöä myös tulevaisuudessa (Metsätöitä turvallisesti 2012, 46)

Koho ym. (2004) on luokitellut tutkimuksessaan metsänomistajat osaamistasojen mukaisiin ryhmiin heidän tilallaan omatoimisesti suorittamiensa metsänhoitotöiden perusteella.

Helppoihin omatoimisesti tehtyihin metsänhoidon työlajeihin on luokiteltu kylvö, istutus, pystypuiden karsinta ja lannoitus. Näiden töiden oikean työtekniikan omaksumiseen riittääkin lyhyt työhönopastus, tai itseopiskelu esimerkiksi verkkovideoiden avulla. Näitä työlajeja tehneet luokiteltiin osaamistasoltaan harrastajiin.

Keskivaikeisiin työlajeihin luokitellaan taimikonhoidon lisäksi nuoren metsän kunnostus. Töiden suorittamiseen vaaditaan metsänhoidon perusteiden tuntemista, jotta työn lopputulos on toivottu. Tietoa työmenetelmistä löytyy samalla tavalla kuin edellä mainituista, mutta työ on aloittelijalle huomattavasti vaativampaa. Moottori-

ja raivaussahan, sekä vesurin käyttö huoltotoimenpiteineen vaatii opettelua.

Osaamistasoltaan tällaisiin metsänhoitotöihin pystyvä metsänomistaja luokiteltiin puoliammattilaiseksi.

Vaativimpia töitä, eli energiapuun korjuuta ja hakkuuta, sekä konetöitä tehneet metsänomistajat luokiteltiin ammattilaiseksi. (Koho ym. 2004)

Helppo, harrastaja	Keskivaikea, puoliammattilainen	Vaativa, ammattilainen
<ul style="list-style-type: none"> • Kylvö • Istutus • Pystypuiden karsinta • Lannoitus • Taimikon perkaus • heinäys 	<ul style="list-style-type: none"> • Taimikonhoito • Nuoren metsän kunnostus 	<ul style="list-style-type: none"> • Energiapuun korjuu • Hakkuutyöt • konetyöt

Kuvio 5. Omatoimisen työn vaikeusaste, mukailtu Kohon ym. (2004) mukaan

Esittelen tässä lyhyesti tekniikoita, joita metsän omistaja voi tarpeen mukaan hyödyntää tilan hoidossa.

6.1 Metsänuudistaminen

Metsänuudistamisessa tärkeää on kyseiselle kuviolle sopivan uudistusmenetelmän ja puulajin valinta. Kuvion ravinteisuus, sijainti ja ympäröivät olosuhteet vaikuttavat asiaan, mutta lopulta metsänomistajan valitsema kasvatustrategia määrittää, millaisia toimenpiteitä tarvitaan. Joskus riittää, kun vanhaan metsikköön tekee tilaa luontaiselle uudistumiselle. Omista painotuksista riippuu, minkä uudistusmenetelmän kokee sopivaksi. Luontoarvoja arvostava metsänomistaja saattaa päätyä luontaisen uudistamisen menetelmiin.

6.1.1 Metsänviljelymenetelmä

Uusi metsänomistaja voi esimerkiksi metsänhoitoyhdistyksen neuvojan kanssa katsoa päätehakkuun jälkeen paikalle soveltuvan puulajin ja uudistusmenetelmän. Myös taimien osto tulee edullisemmaksi metsänhoitoyhdistyksen kautta. Lisäinfoa esimerkiksi istuttamiseen ja kylvöön on löydettävissä myös videoiden muodossa (ks. kuvio 4 ja kuvio 5).

Kuvio 6. Hyvä istutuskohda (2018)

Paakkutaimet istutetaan tavallisesti pottiputkella. Kuusta voidaan istuttaa periaatteessa keväästä syksyyn, kunhan taimet ovat sopivia. Männyn istutus tehdään ennen kesäkuun alkua, koivun taimia voi istuttaa keväällä ja kesällä. Maanmuokkaus on ratkaisevan tärkeä tekijä; kohteelle oikean menetelmän valintaan kannattaakin panostaa.

Istutustaimien huolto on oikean istutustavan ja -kohdan lisäksi tärkein huomioitava asia onnistuneen istutustuloksen kannalta. Taimet eivät saa kuivaa missään vaiheessa ennen istutusta, taimipaakusta pitää tulla puristaessa vettä. Taimilaatikoille valitaan

varjoinen varastointipaikka. Pakkasvarastosta toimitetut taimet sulatetaan ennen istutusta, taimilaatikon kädensija-aukot tulee pitää auki. Sulaneet, ja sulana toimitettavat taimet tarvitsevat valoa yhteyttämiseen, joten taimilaatikot on avattava. Helteen aikaan on kasteluvettä syytä kuskata taimipaakkujen kastelemiseksi, jos varastointiaika venyy. Pitkä poutajakso myös kuivattaa maata, jolloin taimet kärsivät helposti veden puutteesta.

Kuvio 7. Metsän kylvö (2013)

Suomessa kylvöä käytetään pääasiassa männyn uudistamiseen. Keski-Suomessa otollisin kylvöajankohta on joskus toukokuun puolivälin tienoilla. Maa on lämmennyt, mutta kosteutta riittää itämiseen. Menetelmänä kylvö on istutusta herkempi sääoloille; kuivuus hidastaa itämistä, syntyneet taimet voivat myös kuolla veden puutteeseen. Pintarouta eli rouste voi katkoa taimien juuria, tai nostaa heikommin juurtuneita sirkkataimia kokonaan ylös maasta. Kylvöä tai luontaista uudistamista en käyttäisi alueilla, jossa rousteriski on suuri. Tämä voima syntyy maassa kapillaarisesti liikkuvan veden toistuvasti jäätyessä ja sulaessa.

Kylvöä tehdään kuivilla ja kuivahkoilla kankailla, joiden maalaji on karkea. Kilpailevan kasvillisuuden takia liian viljavalle kasvupaikalle ei kylvöä suositella.

Metsän kylvö onnistuu helposti omatoimisesti. Käsistään kätevä metsänomistaja voi tehdä itse sopivan apuvälineen kylvöä varten esimerkiksi sopivasta kannellisesta purkista, jonka kanteen tekee sopivat reiät siemenille. Siemenmäärässä ei kannata liioitella, tärkeämpää on oikea maanmuokkaustapa. Liian voimakas muokkaus on haitaksi; riittää, kun kivennäismaa paljastuu kevyesti.

6.1.2 Luontainen uudistaminen

Luontaista uudistumista tapahtuu metsissä jatkuvasti, mutta tavoitteellisen kasvatuksen näkökulmasta luontaisen uudistumisen menestystä rajoittaa hyvien siemenvuosien toistuminen harvakseltaan. Jos siemensatoa ei saada, tai olosuhteet eivät muuten tue taimettumista, uudistumista ei tapahdu. Onnistumisen kannalta onkin olennaista ajoittaa siemenpuuhakkuut ja maanmuokkaus siten, että hyvä siemenvuosi pystytään hyödyntämään. Hakkuussa palstalle jätetään suuria siemenpuita, joiden tehtävänä on uuden puusukupolven siemenien tuottaminen. Maan muokkaus edistää taimettumista.

Luontaisesti syntyneen alikasvoksen hyödyntäminen on hyvä vaihtoehto metsänuudistamiseen, kun tietyt edellytykset täyttyvät. Joka tilanteeseen sitä ei voi suositella. Metsänomistajaa voi kiehtoa ajatus luonnollisen kasvun hyödyntämisestä; ajan säästö, ja uudistamiskulujen jääminen pois. Käytännössä aukkopaikkoihin syntyneet taimet kamppailevat vedestä ja ravinteista isompien puiden kanssa. Kilpailu on kovaa, valosta ja elintilasta voi olla myös puutetta, mikä voi rajoittaa kasvua. Esimerkiksi suurten kuusten varjossa kasvaneet kuusentaimet voivat joskus 'hukata' latvansa, ja "taimikon" vapauttamisen jälkeen kuluu vuosia, ennen kuin puu pystyy muuttamaan muuttuneisiin olosuhteisiin; latva löytyy ja kasvu jatkuu. Laatu on tällaisella puulla huono; ikää saattaa olla kymmeniä vuosia, vaikka korkeutta ei olekaan paljoa. Kituvan taimen tunnistaa sateenkaarimaisesta latvuksesta, elinvoimaisen taimen latvus on kartiomainen. Elinvoimaiset taimet kykenevät sopeutumaan muuttuneeseen valoon, kunhan muutos ei ole liian rajua. Tiheä ylispuusto vapautetaan siksi kahdessa erässä. Elinkelpoisten taimien määrä on myös oltava riittävä; ylispuuston hakkuussa vaurioituu noin 30 prosenttia taimista.

Pienaukko- tai kaistahakkuulla voi varttuneempaan metsikköön vapauttaa kasvutilaa, johon on mahdollista syntyä luontaisesti uusia taimia. Joskus uudistettavan kuvion reunalla on varttunut metsä, jolloin reunametsän uudistuspotentiaali voi olla riittävä, mikäli uudistettava palsta ei ole kovin leveä. Tällöin riittää uudistamismenetelmäksi sopiva maanmuokkaus ennen siemenen irtoamista. Tällaiset luontaisesti syntyneet usein kehittyvät sekametsiksi; lehtipuut ehtivät havupuiden edelle.

6.2 Taimikon varhaishoito

6.2.1 Heinäys

Ravinteikkaalla maalla kuusen istutustaimikon heinäkasvien torjunta on tarpeen ainakin ensimmäiset pari kolme vuotta. Mätästys antaa taimelle hyvän kilpailuedun, mutta on syytä varautua pitkään taisteluun heinien kanssa. Ilman heinäntorjuntaa metsänuudistamiseen sijoitettu raha ei tuota, jos taimet kuolevat. (Jussila 2018a)

Jussilan (2018a) mukaan kesäkuun loppu on hyvä aika heinäykseen, silloin rehuviidakko on parhaissa voimissaan. Kun se lyödään maahan, ehtivät taimet vielä hyvään pituuskasvuun. Hyönteiset tekevät heinäyksestä epämiellyttävää puuhaa, mutta tuulisenä ja viileänä päivänä haitta voi olla vähäisempi. Tiheä hyttyshattu ja ihon suojaaminen kauttaaltaan on suositeltavaa. (Jussila 2018a.)

Metrin mittainen taimikko pärjää omillaan taistelussa heiniä vastaan (ks. kuvio 6). Rehevällä maapohjalla joutuu heinäystä tekemään useita kertoja ennen kuin taimikko yltää tuohon mittaan. Vaivannäkö palkitaan myöhemmin, kun paikalla kasvaa komea kuusikko. Täystiheä taimikko jää haaveeksi, jos taimikon varhaishoidon unohtaa. (Jussila 2018a)

Kuvio 8. Taimikon heinääminen (2019)

6.2.2 Varhaisperkaus

Lähellä kasvava lehtipuuvesakko haittaa havupuun taimia estämällä niiden vuosikasvaimien normaalin kehityksen. Vesakko piiskaa havupuiden latvat pilalle, ja kasvu taantuu taimien jäädessä alakynteen. Liian lähellä taimia kasvava lehtipuuvesakko poistetaan, kun taimet ovat 1–2 metrin pituisia. Työ käy kevyesti, joten koko vesakon poisto voi olla järkevä vaihtoehto. Hallanaroilla mailla reikäperkaus, jossa taimen ympärille raivataan neliön verran tilaa, on parempi vaihtoehto. Rehevillä mailla perkauksen voi joutua toistamaan, kun taas karuilla mailla sitä ei aina tarvita. (Jussila 2018b)

Kohteesta riippuen käsityökalutkin voivat riittää. Raivaussaha on hyvä väline tiheämpään ja paksuvartisempaan vesakkoon. Lisää työohjeita löytää esimerkiksi Youtubesta MetsänhoidonABC – kanavalta, josta kuvion 7 kuvakaappaus.

Kuvio 9. Taimikon varhaisperkaus (2015)

6.2.3 Ennakkoraivaus

Ennakkoraivaus tarjoaa mahdollisuuden reippaaseen ulkoiluun raivaussahan kanssa. Käytännössä hakkuuta haittaava alikasvos raivataan leimikolta pois, jotta hakkuukoneen kuljettajan näkyväisyys paranee. Puun tyvet raivataan vähintään metrin säteeltä. Alikasvos tulee sahata matalaan kanton, ja kaataa poispäin poistettavan puun tyveltä. Monimuotoisuuden säilyttämiseksi ei kuitenkaan ole syytä poistaa kaikkea; palstalle kannattaa jättää sopiviin kohtiin esim. pihlajaa, raitaa tai katajaa. Arvokkaat luontokohteet ja säästöpuuryhmät jätetään rauhaan. Työnä ennakkoraivaus ei ole vaikea, mutta fyysinen rasite nostaa vaativuutta. Viileän sään aikana toteutettuna, ja maltillisella päivätavoitteella voi fyysistä räsytystä pienentää merkittävästi.

Hakkuukoneen kuljettajan työn laatu ja tuottavuus paranevat huomattavasti ennakkoraivatulla kohteella (ks. kuvio 8). Metsästään tarkka metsänomistaja voi siis raivauksen suoritettuaan odottaa, että leimikko jää parempaan kasvukuntoon hakkuun jälkeen. Kun leimikon raivaa pari vuotta ennen kaupantekoa, ehtii lumi painaa risut kunnolla maata vasten. Ennakkoon raivatulla palstalla on myös parempi kaupallinen arvo, se on huomattavasti kiinnostavampi puunostajan silmissä. (Jussila 2018c)

Kuvio 10. Metsän ennakkoraivaus (2019)

6.3 Moottorisahatyöt

Omatoimisen metsänomistajan kannattaa varsinaisten moottorisahatöiden osalta keskittyä ensiharvennuksiin, ja taimikoiden päällä olevien verhopuiden poistoon sekä polttopuuhakkuisiin. (Metsäkoulu 2017)

Hakkuutyöt vaativat hyvän fyysisen toimintakyvyn. Niitä ei aloittelijalle tai sellaiselle, joka ei moottorisahaa ole aiemmin käyttänyt, voi suositella; oma työkyky ja -taidot on puntaroitava kriittisesti ennen työhön ryhtymistä. Tapaturman riski on aina olemassa. Moottorisahan turvallinen käsittely on syytä opetella ennen metsään lähtöä, eikä turvavarusteista tule tinkiä. Suositeltavaa on hankkia hyvä, moderni turvavarustus. Manuaalihakkuu ei yleensä ole taloudellisesti kannattavaa tukkiluokan puustoa käsiteltäessä. Suurien puiden kohdalla myös ammattitaitovaatimus on kovempi, ja riskit suuremmat. Näistä syistä aloittelijan on syytä pitäytyä pieniläpimittaisissa puissa.

6.3.1 Polttopuut

Puu on hiilineutraali polttoaine, jonka käytön ainoa merkittävä ongelma on huonon pienpolton saastepäästö. Päästöä voidaan pienentää huomattavasti korjaamalla palamiseen liittyviä rakenne-, toiminta- ja käyttövirheitä, ja käyttämällä oikeaa puuta. Puhtaimmin palavia puulaatuja on hyvä käyttää, myös seospolttoaineena tukemaan heikommin hajoavien puulaatujen palamista. (Toivo 2019.) Liian pienellä ilmamäärällä palaminen on epäpuhdasta, mikä hiukkaspäästöjen kasvamisen lisäksi aiheuttaa nokea ja pikeä tulisijaan ja piippuun. Tämä ns. kitupoltto tuottaa esimerkiksi tervaista mäntyä poltettaessa ongelmallisia päästöjä. Toivon (2019) mukaan puun pienpolton palamista voidaan parantaa merkittävästi ja edullisesti korjaamalla tulisijasta löytyviä rakennevirheitä. Asiasta kiinnostuneen kannattaa lukea Auvo Toivon Pilkkeen polttajan käsikirja.

Metsänomistajista noin 60 prosenttia ilmoittaa hakkaavansa polttopuuta metsistään. (Karppinen ym. 2020b) Omasta metsästä kerätty raaka-aine tuo pilkkeen tekoon oman tunnelmansa. Työkaluiksi riittävät moottorisaha ja kirves. Kokemuksen puuttessa moottorisahan käyttöä voi opetella pätkimällä rankoja sahapukin päällä. Se on melko turvallinen tapa tutustua uuteen työkaluun. Polttopuita tehdessä oman työn tuloksen näkee konkreettisesti, ja se on myös luonnossa liikkumista

”Polttopuut lämmittävät kolmesti: metsässä, halottaessa ja pesässä.” (Rinne 2013, 127)

On hyvä huomata, että vuodenaika vaikuttaa puun kosteusprosenttiin merkittävästi. Elävä puu on kuivinta alkuvuodesta. Perinteisesti puusavottaan onkin maaseudulla ryhdytty, kun päivä sydäntalven taistuessa pitenee, ja kevätaurinko alkaa näyttäytyä. (Rinne 2013)

Polttopuun yhteydessä käytettäviä termejä

Polttoranka on karsittua pienpuuta, joka katkotaan puun läpimitasta ja käsittelytuesta riippuen sopivaksi.

Halko tarkoittaa karsitusta, latvaläpimitaltaan vähintään 5 cm puusta katkaistua metrin mittaista, yleensä kertaalleen halkaistua puuta. Pieniläpimittaiset (5–10 cm) pölkyt aisataan kahdelta sivulta, 10–15 cm pölkyt joko aisataan kolmelta sivulta tai halkaistaan. 15–30 cm pölkyt halkaistaan kertaalleen, yli 30 cm pölkyt kahdesti.

Klapi tarkoittaa 25–50 cm pituista polttopuuta, joka on valmistettu esimerkiksi halosta katkaisemalla. Yleinen tapa on katkaista halko kolmeen osaan, jolloin saadaan esimerkiksi puukiukaan lämmitykseen sopivaa polttopuuta. (Rinne 2013)

6.3.2 Energiaranka

Omatoiminen energiapuukorjuu on tavallisesti energiarangan korjuuta joko karsituna tai kokopuuna. Menetelmän valinta riippuu kohteen ominaisuuksista: Käytettävä työtekniikka valitaan sen mukaan, mikä on kohteena olevan kuvion puuston jäyreys, ja mikä on kuvion ravinteisuus.

Varsinaista energiapuuharvennusta voidaan suositella tasaikäisrakenteisille nuoren kasvatusmetsän hoitokohteille. Puutavaralajien hintasuhteet ja tukipolitiikka vaikuttavat voimakkaasti siihen, kuinka järeässä kasvatusmetsikössä energiapuuharvennuksen tekeminen kannattaa. (Äijälä ym. 2015)

Rankapuun korjuu onnistuu hyvin itse tehtynä. Omatoimisen metsänomistajan korjuuketju on yksinkertaisimmillaan mies ja moottorisaha, sekä jonkinlainen kuljetusväline rankojen ajoon. Käytännön sovelluksia kentällä on useita erilaisia. Dimensiot energiarankana myytävälle puutavaralle mahdollistavat korjuutavan monipuolisen hyödyntämisen eri kuvioilla. Karsiminen parantaa puutavaran kuivumista varastopai- kalla, jolloin puutavarasta saadaan parempi hinta. Kannattavuusnäkökulmasta tarkasteltuna menetelmä kannattaa rajata järeämpien runkojen käsittelyyn, pienet rungot kannattaa korjata kokopuuna tai jättää lannoitteeksi metsään. Harvennusmenetelmä valitaan kohteen ravinteikkuuden ja kestävyysnäkökohtien mukaan. Rankapuun korjuu soveltuu kaikille kohteille. Karsimalla rungot kaadon jälkeen palstalla, saadaan neulasten ravinteet jäämään lannoitteeksi metsään ja ravinnevajetta ei synny. (Äijälä ym. 2015.)

6.3.3 Siirtelykaato

Pieniläpimittaisen puun manuaalihakkuussa voi hyödyntää siirtelykaatotekniikkaa (ks. kuvio 9). Menetelmän etuna on tehokkuus, koko runko siirtyy kasalle yhdellä liikkeellä. Esimerkiksi moottorisahaan liitettyjen kaatokahvojen avulla voidaan pienempien runkojen (alle 10 cm) kaatosahaus suorittaa selkä suorana. (Metsätöitä turvallisesti 2012) Pienempiä puita voi siirtää pystyasennossa kourakasaan palstalle, jossa ne saavat kuivaa ns. rasissa. Puiden ajo palstalta varastopaikalle voidaan toteuttaa esimerkiksi kevyellä mönkijäkalustolla. Menetelmä on tottuneen tekijän tekemänä tuottava, eikä vaadi suuria panostuksia metsänomistajalta. Työturvallisuus on hyvä, käsiteltävät rungot ovat kevyitä, ja aikaa vievää karsintaa/katkontaa ei metsässä tarvitse tehdä.

Kuvio 11. Siirtelykaatomenetelmä (Motor-manual...2010)

Hieman suuremmatkin rungot onnistuvat siirtelykaatomenetelmällä. Tehdään eritasosahaus, jonka periaate selviää helpoiten oheisesta verkkovideosta. Runko pysyy pystyssä eri tasoon tehtyjen sahausurien väliin jätetyn puumateriaalin avulla siihen saakka, kun se käsin työntämällä katkaistaan. Kaatosahauksen jälkeen on aikaa laskea saha käsistä, ja ottaa ote molemmiin käsin rungosta. Oikealla tekniikalla runko on kohtuullisella voimalla liikuteltavissa. Kaatumisenergiaa hyödyntäen voidaan rungon

tyveä siirtää jopa 5 metriä rungon pituussuunnassa. Kaatumisliikkeen aikana latvuk-
sen aiheuttama ilmanvastus jarruttaa, ja kannattelee runkoa (ks. kuvio 10).

Kuvio 12. Siirtelykaatotekniikka (2018)

6.3.4 kuivaa rasissa

Rasiin kaato on erityisesti lehtipuiden kaadossa käytettävä menetelmä (ks. kuvio 11). Puut kaadetaan ns. lehtivaiheessa. Perimätiedon mukaan koivu kannattaisi kaataa juhannuksen aikoihin. Kaadon jälkeen puut jätetään oksineen kuivamaan, runkoa ei karsita. Tarkoitus on, että lehdet imevät nestettä rungosta, ja siten puu kuivaa. Olosuhteista riippuen tähän voi kulua kolme – neljä viikkoa. Kun lehdet ruskistuvat ja alkavat pudota pois, voi puun pilkkoa klapeiksi.

Kuvio 13. Rasiinkaato (2020)

Tällä tavalla toimien saadaan suuri osa vedestä pois puusta. Rasiin kaatoa käyttäen voi kesäaikaan kaadetun lehtipuun kosteutta vähentää huomattavasti. Paikan on toki oltava sellainen, että puun voi jättää niille sijoilleen muutamaksi viikoksi.

6.3.5 Manuaalihakkuu

Hakkuutyö on työlajeista vaativin ja vaarallisin (Metsäkoulu 2017). Se edellyttää reilusti kokemusta moottorisahatyöskentelystä. Omat taidot ja jaksaminen kannattaa arvioida realistisesti ennen työhön ryhtymistä; rutiinin puuttuessa väsymys on merkittävä vaaratekijä. Hakkuutyön fyysinen raskaus voi yllättää, jos ei aiemmin ole vastaavaa tehnyt. On järkevää suunnitella työ siten, että tekee lyhyitä päiviä, etenkin jos kokemusta työlajista on vähän. Pinta-alaltaan sopivan pieni kuvio sopii tähän loistavasti; lähtevä puumäärä on kohtuullinen, eikä aikaa kulu loputtomasti.

Hankintakaupalla puusta yleensä saa hiukan paremman hinnan. Hankintakaupassa puun myyjä huolehtii hakkuutyöstä ja puun metsäkuljetuksesta. Metsänomistaja voi tehdä verovuoden aikana hankintatyötä verovapaasti 125 m³ rajaan saakka. Yli menevän hankintatyön osalta tehdyt puukuutiot muunnetaan ansiotuloksi verottajan

määrittelemillä taulukkoarvoilla. Hankintakaupan osuus puukaupasta on noin viidenes. Metsänomistajat tekevät itse hankintahakkuista noin puolet. (Metsäkoulu 2017)

Metsälehden Valtteri Skyttä (2020) esittää artikkelissaan Kesäyö koivikossa osuvia ohjeita harrastesahurille, joka suunnittelee ensiharvennukseen ryhtymistä. Ensimmäiseksi harvennettavaksi palstaksi kannattaa valita helppo ja näppärästi saavutettava kuvio. Artikkelissa esimerkkikohde on peltokoivikko mökin ja tien vieressä, joka on mielekäs tehdä hieman vähäisemmälläkin kokemuksella, eivätkä mahdolliset virheet ole niin katastrofaalisia. (Skyttä 2020)

Työn suunnittelu kannattaa tehdä huolella. Aloitteleva metsuri ei pääse lähellekään ammattilaisen työsaavutusta, mutta usein sillä ei ole suurta merkitystä. Työhön ryhtymiseen ohjaavat muut syyt. Kuten Antti Äijö toteaa: ”Työ metsässä on erinomainen tapa pitää kroppa ja nuppi vireessä.” (Äijö 2018)

Etenkin pienillä palstoilla, ja muuten koneella käsiteltäväksi hankalilla palstoilla manuaalinen hakkuutyö voi olla paras ratkaisu. Kärkkäinen (2010) toteaa kirjassaan, että metsurityöllä on sijansa ensiharvennuksella. Puiden valinta on metsurityönä huolellisempaa, mutta haittapuolena metsurin tekemät puut saattavat jäädä epähuomiossa liian kauaksi / hankalasti ajouralta otettavaksi, jolloin puominosturin käytöstä aiheutuu helposti kolhuja.

Hankintakauppa on erityisesti nuorempien, alle 45-vuotiaiden metsänomistajien suosiossa. Heistä joka viides on tehnyt hankintakaupan tutkimuksessa määritetyn kolmen vuoden (2016–2018) aikana. (Karppinen ym. 2020) Hankintakaupoissa metsänomistajalla on parhaat vaikutusmahdollisuudet korjuujälkeen ja harvennustiheyteen. Tiukkaan kilpailutetuilla taksoilla toimiva ison firman sopimusyrittäjä saattaa harvennata metsää turhan hanakasti. (Äijö 2018) Aivan vähäisiä puumääriä ei kannata myyntiä varten hakata. Myytävää tulisi kertyä vähintään 25–30 kuutiota. Aloittelevalta tällaisen määrän tekemiseen kuluu ainakin 5–6 työpäivää. (Metsätöitä turvallisesti 2012)

Lisää tietoa ja vinkkejä löytyy vaikkapa Paavo Puuntuottajan Youtube-kanavalta (ks. kuvio 12). Opinnäytetyön lähdeluettelosta löytyvät linkit videoihin.

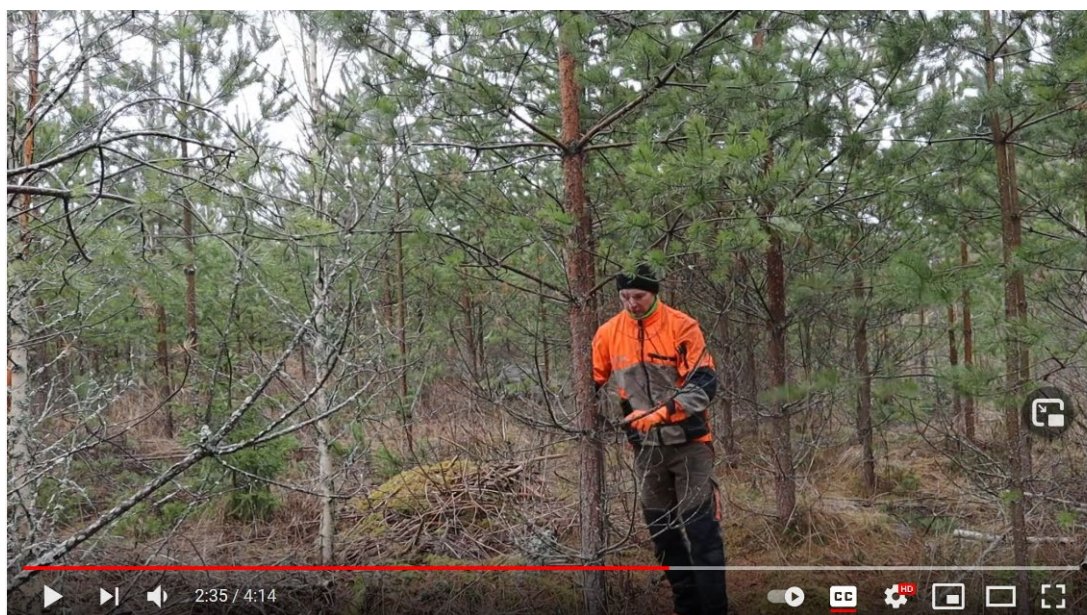
Kuvio 14. Kuusikon ensiharvennus (2017)

6.4 Pystykarsinta

Pystykarsintaa tehdään, kun tavoitteena on oksattoman saha- tai sorvitukin kasvattaminen. Karsinnassa poistetaan kuivia oksia rungon alaosasta, tai latvuksen alimpia osia. Mänty ei kovin helposti vaurioidu karsittaessa, ja sen laatu paranee pystykarsimalla suhteessa eniten. Rauduskoivun ohella se onkin tavallisin pystykarsittava, kuusta ei lahosienten leviämisvaaran vuoksi Suomessa juuri ole karsittu. Tavallinen karsintakorkeus on 4,5–6 metriä, tukin mitta. Karsinnan voi tehdä kerrallakin, mutta paras lopputulos saadaan, kun se toteutetaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen karsinnan (puusto 5–7 metrin pituista, karsintakorkeus noin 3 metriä) jälkeen toinen karsinta tehdään 5–10 vuoden kuluttua, yleensä ensiharvennuksen yhteydessä. Tällöin puusto on 8–12 metristä, rinnankorkeusläpimitta noin 9–13 senttiä. Karsinta on olennaista tehdä riittävän varhain, jotta tyvitukkiin voidaan kasvattaa riittävän paksu kerros täysin oksatonta puuta. Karsittavaksi valitut laaturungot (suora, hitaasti ylöspäin kapeneva, mahdollisimman korkealle vähäoksainen) kannattaa merkitä ennen

ensiharvennusta, jottei niitä vahingossa tule kaataneeksi. Hehtaarilla karsittavia runkoja tavallisesti on 400–500 kpl. (Perälä 2015, Jussila 2018)

Työkaluina käytetään yleisesti karsintasahaa, tai ohileikkaavia oksasaksia työskentelykorkeudesta riippuen. Kuivia oksia voi rapsia alas vaikka kepillä. Latvusta ei tule karsia liikaa; elävän latvuksen osuus tulee männyllä olla vähintään 40 prosenttia. Karsinta tulee dokumentoida huolellisesti; kuvion tiedot, karsittujen runkojen määrä ja mitat, sekä karsintakorkeus ovat tärkeitä tietoja tukkien myyntihetkellä. Jos saa liitettyä tietoihin valokuvia työstä, joissa gps-koordinaatit ja päiväys mukana, pystyy jälkeenpäin todentamaan tehdyn työn helposti. Tällöin tieto karsinnasta säilyy, ja oksattomat tukit saa myytyä oikeaan hintaan. Työohjeita löytyy esimerkiksi Metsäepelin Youtube-videolta. (ks. Kuvio 13).

Kuvio 15. Pystykarsinta (2020)

7 Näkökulmia omatoimisuudesta

Metsänomistajan ratkaisusta kallein on jättää metsä hoitamatta. Hoitotöiden teettäminen vieraalla työvoimalla on kannattava investointi. Vielä parempaan tuottoon pääsee, kun hoitaa metsänsä itse. Jokaiselle tekemättä jääneelle tai huonosti ajoitetulle työlle on määriteltävissä vaihtoehtoiskustannus, joka pahimmillaan vähentää metsäomaisuuden arvoa. (Linna 2012)

Rahan näkökulmasta ajateltuna metsiään itse hoitavan on syytä laskea itselleen palkka tekemästään työstä. Omatoimisuus on vaihtoehtoiskustannus vieraan työvoiman käyttämiselle kuten myös sille, että ajan käyttäisi muuhun työhön tai harrastukseen. (Linna 2012) Omasta palkkavaatimuksesta voi tinkiä, jos metsänomistaja suhtautuu työhön omassa metsässä harrastuksenomaisesti, ja aikaa on.

Tuoreessa opinnäytetyössä on selvitetty talousnäkökulmaa esimerkkitalan kautta. Tilanomistaja (työn tilaaja) on kokenut metsänomistaja. Tilanomistaja koki, että ulkopuolisen urakoitsijan työn laatu on heikko, joten työt hoidettiin omin voimin; ammatitaidolla ja laadukkaasti. Huomionarvoista on, että tilanomistajan omalle työlle ei laskettu tässä tapauksessa palkkaa. Tilanomistajalla on tunneside tilan metsiin, joten työn jälki on tilanomistajalle rahaa tärkeämpi. (Mäkinen 2020)

Uusi metsänomistaja voi samoista syistä haluta tehdä työn itse kustannuksista ja ajankäytöstä välittämättä. Tällöin ratkaisuun vaikuttavat muut syyt kuin luvut Excelissä. Lukujen pyörittelyyn on olemassa valmiita työkaluja. Esimerkiksi Näriäisen (2016) tekemällä laskurilla voi arvioida suuntaa antavasti omatoimisen työn kannattavuutta verrattuna ammattilaisen tekemään työhön. Laskuri on suunnattu uudelle metsänomistajalle, joten siinä on aloittelevalla suositeltavat metsänkierron alkuvaiheen työt mukana. (Näriäinen 2016)

7.1 Tuottavuus

Omistajan elintaso nousee, jos metsässä tehtävien töiden tuottavuus paranee. Se merkitsee ajan ja vaivan säästymistä, ehkä lisää vapaa-aikaa. Tuottavuuden nousu on seurausta pääosin teknologian kehityksestä. Tuottavuuden kasvu luo aineellista ja henkistä hyvinvointia. (Linna 2012)

Linnan (2012) mukaan metsänomistajan intressien ollessa vahvasti talouspainotteiset, kannattaa panostaa oman työn tuottavuuden parantamiseen. Työvoiman osaamisen lisääntyminen nostaa tuottavuutta. Esimerkiksi metsänomistajan parempi osaaminen kannattavuuslaskennassa pienentää riskiä kannattamattoman koneinvestoinnin tekemiseen. Kannattaa todellakin osallistua koulutuksiin, ne ovat nopea keino parantaa metsätilan tuottavuutta. Raivaussahakurssilla opeteltu parempi työergonomia näkyy suoraan työtehossa ja särkyjen vähentymisenä, minkä seurauksena päiväkohtainen taimikonhoitoala kasvaa. Oman työn kannattavuus paranee, jolloin raivaustyön ulkoistaminen ei ole enää niin kilpailukykyinen vaihtoehto. (Linna 2012.) Tehokkaasti tehdystä työstä voi jäädä vähän taskurahaakin, riippuen laskentatavasta. Mahdollinen Kemera-tuki parantaa tilannetta entisestään.

7.2 Kalusto ja investoinnit

Järkevät investoinnit koneisiin, laitteisiin ja rakenteisiin lisäävät tuottavuutta. Esimerkiksi peräpalstalle tehty kunnollinen tieyhteys on hyvä investointi. Se mm. helpottaa istutustöitä taimien kuljetuksen tehostuessa, jolloin työn tuottavuuden kasvu kompensoi ihmistyön kalleuden jatkuvaa nousua. Palsta myös kiinnostaa puunostajia aivan eri tavalla, jolloin puusta tarjottu hinta on parempi. (Linna 2012.)

Aktiivinen, omatoimisuuteen suuntautunut uusi metsänomistaja tulee hankkimaan työkoneita lähes heti metsänomistajaksi tultuaan, ellei jo sellaisia omista. Raivaussahalle on tarvetta lähes jokaisella tilalla. Moottorisaha on usein myös hankintalistalla, vaikka ei varsinaisia hakkuutöitä aikoisi tehdä. Työkoneiden hankintaan kannattaa panostaa, sillä laadukas kone on kestävä, ja sillä on ilo työskennellä. Marketin tarjoussaha osoittautunee virheinvestoinniksi metsässä.

Olennaista on käytön ja päivittäisen huollon helppous, sekä toimintavarmuus. Hyvää ergonomiaa oppii arvostamaan, kun työtunteja kertyy. Hyvä työkalu motivoi työnteoon, heikomman kanssa käy juuri päinvastainen ilmiö. Esimerkiksi ns. isäntälinjan moottorisahoissa on hyvä hinta/ominaisuussuhde, hiukan enemmän panostamalla saa jo täysiverisen ammattisahan. Akkutyökalut ovat kehittyneet valtavasti; leikkuteho akkumoottorisahoissa on hyvä. Akkutyökalu on monessa paikassa jo parempi vaihtoehto kuin polttomoottoriversio, mutta rajallisen akkukapasiteetin takia valinta metsäkäyttöön on kuitenkin edelleen polttomoottorisaha. Turvavarusteissa ei kannata nuukailla; ammattivarustus on hyvä valinta, jos tietää käyttöö olevan. Sen lisäksi, että varusteet ovat ensiarvoisen tärkeitä työturvallisuuden kannalta, on työskentelymukavuus ja -ergonomia moderneilla varusteilla todella hyvä.

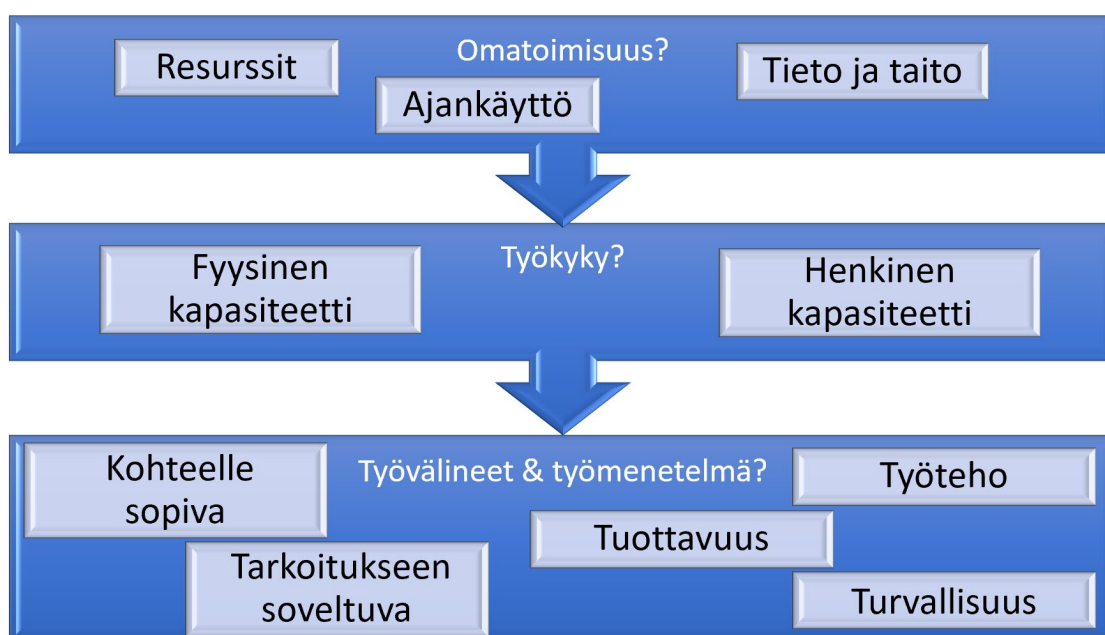
8 Johtopäätökset

Tilanhoidosta koituvat kustannukset voivat olla omatoimisella lähestymistavalla hyvin kohtuulliset, mikäli vapaa-aikaansa on valmis käyttämään metsäomaisuuden hoitoon. On kohteita ja tilanteita, joissa omalla työllä on suuri merkitys. Hyvä lopputulos on monessa tapauksessa mahdollista saavuttaa myös taloudellisesti, mutta tärkein kannuste omatoimisuuteen lienee sisäsyntyinen motivaatio luonnossa työskentelyyn. Ilman sitä on vaikea toimia pitkäjänteisesti.

Metsätilan johtaminen yrityksenomaisesti on mahdollista, kun pinta-alaa on enemmän tai tavoitellaan hyvää taloutta. Iso merkitys nähdäkseni on yrittäjän ominaisuuksilla. Riskien sietokykyä tarvitaan, samoin kuin kykyä ja halua hoitaa tilaansa aktiivisesti. Luonnon kanssa toimiessa kaikkea ei pysty ennakoimaan, riskejä

pitää uskaltaa ottaa päätöksenteossa, mutta ne eivät saa olla harkitsemattomia. Ratkaisujen pohjaaminen tutkittuun tietoon ja yleisiin käytänteisiin on varmempi tie, mutta koska kohteiden ominaisuudet vaihtelevat voimakkaasti, mitään yleispätevää ratkaisua ei ole olemassa. Joskus voi jollain kuviolla kannattaa rohkeasti kokeilla jotain uutta, esimerkiksi eri-ikäisen puuston kasvatusta. Lopputulos voi yllättää positiivisesti. Virheratkaisut ovat mahdollisia, mutta niihin ei kannata jäädä jumiin. Mieluummin haetaan korvaava toimintastrategia tilanteen korjaamiseksi ja jatketaan eteenpäin. Virheistä oppii.

Kun mietitään, mitä halutaan tehdä omatoimisesti, kannattaa huomioida seuraavat seikat: tavoite/missio metsänomistajana, fyysinen kunto, käytettävissä olevat resurssit, ja kuinka riskit hallitaan, esimerkiksi turvallisuus. Pohdinnan tukena voi käyttää oheista kuviota. (ks. Kuvio 16)

Kuvio 16. Pohdinnan tueksi

Reipas omatoimisuuden osuus metsätilan hoidossa tarkoittaa monessa tapauksessa parannusta niin hoitotyön laadun, kuin taloudenkin kannalta. Itselle kun tekee, tulee työt hoidettua hyvin. Tyytyväisyys omaan työhön motivoi lähtemään metsään yhä uudestaan, ja metsät tulevat hoidetuksi ajallaan.

Metsässä vietetty aika toimii parhaimmillaan stressinpurkukeinona. Metsänhoitotyötä voi ajatella myös luonnonläheisenä harrastuksena, jolloin tehokkuus ei ole se ensimmäinen asia, jota tavoitellaan. Tavoitteet on silti hyvä suhteuttaa omaan elämäntilanteeseen sopivaksi. Kiireinen elämäntilanne, ja/tai kovat metsätalouden tulostavoitteet ovat esimerkkejä tilanteista, missä on parempi puntaroida tarkkaan ostopalvelujen käyttöä. Aktiivisella otteella ja oikeaan aikaan hoidetut kuviot tuottavat puuta hyvin. Jos oma aika ei tähän riitä, on työ parempi ulkoistaa. Oikea-aikainen hoitotyö on sijoitus tulevaisuuteen.

9 Pohdinta

Metsien merkitys on monipuolinen: Ne ovat raaka-aineen lähteitä, mutta tärkeitä eri-
laisten elämysten tarjoajana. Uusi metsänomistaja voi huomata hyvän mahdollisuu-
den palauttaa omaa luontosuhdettaan metsänomistajuuden myötä. Omatoimisen
työn kautta voi omaa identiteettiä metsänomistajana vahvistaa. Asenne ja tavoitteet
ratkaisevat metsien käytön; Ympäristötietoisuuden lisääntyessä voi omistajan strate-
gia muotoutua sellaiseksi, jossa toiminta ei ole virkistys- ja luontoarvojen kanssa risti-
riidassa. Metsien monimuotoisuuden säilyminen, ja ekologinen kestävyys eivät ole
tärkeitä arvoja ainoastaan eliölajien menestymisen kannalta, vaan tekevät metsistä
monikäyttöisempiä ja siten arvokkaampia myös omistajalleen. Tämä ei kuitenkaan
tarkoita sitä, että metsät tulisi jättää metsätalouden ulkopuolelle, tai että puuta ei
voisi myydä. Hoitamattomuus ei ole suojelutoimi.

Motivaatio metsätöihin voi olla koetuksella terveydentilan tai fyysisen kunnon
vuoksi. Esimerkiksi metsänistutukseen lähdön kynnys voi kasvaa ikääntymisen myötä,
jos liikuntakyky heikkenee. Metsänomistajalla on ehkä nuoria ja ketteriä lähisukulai-
sia, joilta työ onnistuisi hyvin, mutta työhön ryhtymisen esteenä on puuttuva moti-
vaatio. Vanhan isännän kanssa metsässä vietetty päivä ei houkuta, vaikka se olisi tu-
levaisuuden kannalta tärkeä. Omiin maihin, ja metsien hoitamiseen liittyvä paikalli-
nen tieto siirtyisi ehkä helpoiten seuraavalle käytännön töiden yhteydessä. Usein-
kaan mahdollisuutta ei tule hyödynnettyä, joka saattaa jäädä harmittamaan. Tätä hil-
jaista tietoa ei löydä verkosta.

Uusien metsänomistajien joukosta löytynee yhä henkilöitä, joille metsänomistus on tärkeää, ja yhteys metsään säilynyt. Tämä kannustaa ottamaan selvää asioista perusteellisesti, ja tekemään asioita itse. Paras lopputulos monessa tapauksessa saavutetaan yhdistelemällä asioita. Vaikealta tuntuvat asiat ulkoistetaan, ja aloitetaan matan kynnyksen toimista. Pienellä selvitystyöllä pääsee hyvin alkuun, kun suuntaa energiansa oikein. Kaikkea ei kannata opiskella vaikeimman kautta; Jos vanha omistaja on käytettävissä, kysymällä pääsee eteenpäin usein helpommin, kuin nettiä selaamalla. Verkossa tietoa on määrällisesti paljon, mutta juuri sen oikean tiedon löytäminen voi ottaa aikaa. Digitaalisten metsäpalvelujen hyödyntäminen on tehty helppoksi, vaan omin silmin tehtyjä havaintoja ne eivät edelleenkään korvaa. Palvelut ovat kyllä kehittyneet alkuajoista; kilpailu asiakkaista on kova. Näppärä metsäsovellus toiminee toki myös puunmyyjän sitouttamistarkoituksessa. Luultavasti digipalvelut lyövät itsensä läpi etenkin niiden metsänomistajien keskuudessa, jotka ovat harvoin itse metsässä. Toisaalta kuvion tiedot puhelimesta mukana metsässä ei ole huono juttu.

Istutustyöt, taimikon perkaus tai heinäys ovat esimerkkejä työlajeista, jotka onnistuvat jokaiselta pienen perehtymisen jälkeen. Taimikon heinäntorjunta jaloin polkemalla tai vaikkapa sählymailan avulla onnistuu myös nuoremmilta perheenjäseniltä. Edellä mainitut ovat parhaimmillaan mukavaa tekemistä ulkona koko perheen voimin. Yhdessä tekemisen kautta voi siirtää itse tekemisen toimintakulttuuria nuoremmille. Lähestyisin aihetta positiivisten kokemusten kautta, omaan metsään voi tehdä vaikka retkiä koko perheen voimin. Metsä on lapsen mielikuvitusta inspiroiva ympäristö, josta saattaa löytyä yllättävästi tekemistä.

Työn tekeminen onnistuu tarvittaessa myös ilman minkäänlaista moottoria. Metsäpalstalla jalkaisin kulkeminen kevyiden työvälineiden kanssa, luonnossa olosta nauttien, on monelle vanhemman sukupolven edustajalle hyvin luonteva tapa toimia. Luontokokemus on vahva, kun moottorin ääni ei peitä luonnon ääniä. Työnteko käsi-työkaluilla ei ole tietenkään yhtä tehokasta kuin moottorilla varustetuilla vaihtoehtoilla, mutta on hyvä huomata tällainenkin vaihtoehto. Omista painotuksista riippuu, minkä työtavan kokee omakseen.

Puuston tila selviää parhaiten metsissä kulkien. Säännöllinen liikunta myös nostaa fyysistä kuntoa, jolloin työkapasiteetti nousee. Tämä nostaa elämänlaatua muillakin elämän osa-alueilla. Alussa raskaalta tuntunut työ sujuu aiempaa kevyemmin, ja jaksaa tehdä päivän aikana huomattavasti enemmän. Moni onkin ylläpitänyt fysiikkaansa ottamalla säännöllisen metsänhoidon osaksi elämää. Usein tällainen henkilö toki myös asuu lähellä metsäpalstaa, joten kyse on paljolti myös elämäntavasta, ja sen soveltuvuudesta. Näille henkilöille metsä on tärkeä elementti, ja sen hoito rakas harrastus. Suurempi motivaatiotekijä rahan sijaan on halu tehdä fyysistä työtä raikkaassa ulkoilmassa.

Istumatyöläiselle metsänhoitotyö tuo tervetullutta vaihtelua arkirutiineihin. Tekee erittäin hyvää olla välillä päivä pois näyttöpäätteen äärestä. Olo onkin luultavasti hyvin erilainen metsässä vietetyn päivän jälkeen; fyysinen aktiivisuus ulkoilmassa vaihtaa todella positiivisesti, ja lisää hyvinvointia selvästi. Etätyön lisääntyessä on yhä useammalla mahdollisuus järjestää elämänsä eri tavalla, kun työ ei vaadi läsnäoloa. On ollutkin havaittavissa lisääntyntä halua poistua kaupungista; pienet haja-asutusalueen talot ja tilat ovat menneet hyvin kaupaksi viime aikoina. Elämä lähellä luontoa voi toimia myös aktivoivana tekijänä metsien hoidon suhteen. Kun tulee omin silmin huomanneeksi, miltä esimerkiksi hoitamaton taimikko voi näyttää, saattaa mieleen nousta ajatus omien palstojen hoitamisesta kunnolla. Hoitamaton, rehevä kuvio ei tosiaan houkuta ainakaan virkistysmielessä. Omatoimiseen työhön sen sijaan voi tarjoutua hyvä mahdollisuus. Uusi metsänomistaja saattaakin huomata viihtyvänsä yllättävän hyvin metsässä, kun tarttuu rohkeasti toimeen, ja uskaltautuu kokeilemaan. Hoitotyöt alkavat varmasti sujua pienen harjoittelun jälkeen. On palkitseva kokemus huomata, miten suuri vaikutus omalla työllä voi olla.

Lähteet

A1308/2013. Valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä. Viitattu 30.4.2021. <https://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Haapio, H. 2020. Metsää omistavat yksityishenkilöt. Metsäkeskus 2020. Viitattu 11.2.2021 <https://www.metsakeskus.fi/metsaa-omistavat-yksityishenkilot>

Horne, P., Holm, P., Rämö, A-K. & Haltia, V. 2011. Kaupunkilaisten suhtautuminen maaseutuun. PTT raportteja 231. Helsinki. Viitattu 13.4.2021. <https://www.ptt.fi/julkaisut-ja-hankkeet/kaikki-julkaisut/kaupunkilaisten-suhde-maaseutuun.html>.

Hyvä istutuskohta. 2018. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 28.5.2018. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=MtTd00lyc8U>

Hänninen, H. 2018. Metsänomistus. Julkaisussa Tapion taskukirja. Toim S. Rantala. Metsäkustannus.

Jussila, R. 2018a. Heinätöihin metsään. Teoksessa: Metsänomistajan työt ja työkalut. Toim. Mari Ikonen. Viestilehdet: Helsinki

Jussila, R. 2018b. Lehtipuiden varhaisperkaus. Teoksessa: Metsänomistajan työt ja työkalut. Toim. Mari Ikonen. Viestilehdet: Helsinki

Jussila, R. 2018c. Leimikon ennakkoarvaus. Teoksessa: Metsänomistajan työt ja työkalut. Toim. Mari Ikonen. Viestilehdet: Helsinki

Jussila, R. 2018d. Rajat esiin. Teoksessa: Metsänomistajan työt ja työkalut. Toim. Mari Ikonen. Viestilehdet: Helsinki

Kuusikon ensiharvennus. 2017. Kuusikon ensiharvennus moottorisahalla – varusteet ja puiden kaataminen. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 1.5.2017. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=TKkfrBvz63E>

Kärkkäinen, M. 2010. Metsieni kirja. Metsäkustannus: Hämeenlinna

Karppinen, H, Hänninen, H, & Horne, P. 2020a. Metsänomistusrakenne. Tutkimusraportin diasarja. Luonnonvarakeskus. Viitattu 23.3.2021. <https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/545837/Diasarja-Mets%c3%a4nomistusrakenne.pptx?sequence=5&isAllowed=y>

Karppinen, H, Hänninen, H, & Horne, P. 2020b. Suomalainen metsänomistaja 2020. Viitattu 30.4.2021. https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/545837/luke-luobio_30_2020.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kirjallisuuskatsaukset. N.d. Viitattu 21.4.2021. Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/yamk-kasikirja/kirjallisuuskatsaukset/>

Koho, R., Hänninen, H., Karppinen, H. & Ovaskainen, V. 2004. Omatoimisuus metsätaloudessa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonanto 912. Vantaa.

L1087/2013. Laki metsätuhojen torjunnasta. Viitattu 30.4.2021. <https://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Linna, M. 2012. Metsänomistajan rahakirja.

Lappalainen, E. 2020. Perintömetsä on viisainta myydä pois. Blogikirjoitus Metsäkeskuksen Metsään-asiakaslehdessä. Viitattu 8.4.2021. <https://www.metsaanlehti.fi/blogi/esa-lappalainen-perintometsa-on-viisainta-myyda-pois>

Liikunta. 2020. Artikkelit Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivustolla. Viitattu 21.4.2020. <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta>

Luontoretken alkupiste. N.d. Metsähallituksen luontokohteiden verkkosivusto. Viitattu 30.4.2021. <https://www.luontoon.fi/>

Lähde, E., Laiho, O. & Norokorpi, Y. 2009. Hyvä metsänhoito. Suomen Graafiset Palvelut Oy Ltd.

Metsäkoulu. 2017. Käsikirja metsätaloudesta omatoimijoille metsänomistajille. Toim. S. Rantala. Metsäkustannus Oy. Keuruu.

Metsän ennakkoraivaus. 2019. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 26.9.2019. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=6AxYIXsSJsg>

Metsänhoitoyhdistyksen verkkosivut. N. d. Viitattu 24.2.2021
<https://www.mhy.fi/metsatietoa/uusi-metsanomistaja>

Metsätöitä turvallisesti. 2012. Toim. O. Mäki. Työturvallisuusopas omatoimisiin metsänhoitotöihin. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisu. Viitattu 5.2.2021. http://tapio.fi/wp-content/uploads/2015/06/Metsatoita_turvallisesti_opas1.pdf

Männyn kylvö. 2013. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 8.4.2013. Viitattu 3.5.2021. <https://youtu.be/IBvZsy0lHOE>

Motor-manual harvesting of forest biomass for energy. 2010. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 30.11.2010. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=yueVyfhgG0>

Mäkinen, J. 2020. Metsänomistajan oman työn merkitys metsän taloudelliseen tuottoon. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketalous
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/334613/Mets%c3%a4nomistajan%20oman%20ty%c3%b6n%20vaikutus%20mets%c3%a4n%20taloudelliseen%20tuottoon.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 24.2.2021

Näriäinen, N. 2016. Omatoimisen metsänhoidon resurssien mitoittaminen. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Perälä, R. 2015. Meidän metsä.

Positiivisen psykologian voima. 2014. Toim. Lotta Uusitalo-Malmivaara. PS-kustannus. Jyväskylä.

- Pystykarsinta. 2020. Pruning of pine. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 1.4.2020. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=aRi4prJfc3g>
- Rasiinkaato. 2020. Älä rasita itseäsi polttopuiden kanssa! Rasita koivut. Video. Julkaistu 16.7.2020. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=1AH-TYKj4rSU>
- Rinne, H. 2013. Perinnemestarin klapikirja. WSOY: Helsinki.
- Rämö, A-K., Mäkijärvi, L., Toivonen, R. & Horne, P. 2009 Suomalaisen metsänomistajan profiili 2030. Pellervon taloudellisen tutkimuskeskuksen raportteja N:o 221
- Siirtelykaatotekniikka. 2018. Metsolan Metsäkoulu 35, Siirtelykaatotekniikka. Video. Julkaistu 23.10.2018. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=M3WlqRIWZDU>
- Skyttä, V. 2020. Kesäyö koivikossa. Artikkelin Metsälehden numerossa 8.
- Suomen metsätilastot. 2020. Luonnonvarakeskuksen tilastotietoa. Viitattu 30.4.2021. https://luke.omapumu.com/fi/663/t_4117
- Sved, J. & Koistinen, A. (toim.) 2015. Hyvän metsänhoidon suositukset – Kannattava metsätalous, työopas. Tapion julkaisuja.
- Taimikon heinääminen. 2019. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 28.8.2019. Viitattu 30.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=9zGTaEdEhII>
- Taimikon varhaisperkaus. 2015. Video. Youtube-videopalvelu. Julkaistu 14.5.2015. Viitattu 30.4.2021. https://youtu.be/z6Q_73qF7OI
- Toivo, A. 2019. Pilkkeen polttajan käsikirja. Vammaspaino
- Tyrväinen, L., Lanki, T., Sipilä, R. & Komulainen, J. 2018. Mitä tiedetään metsän terveyshyödyistä? Viitattu 30.4.2021. <https://www.duodecim-lehti.fi/lehti/2018/13/duo14421>
- Uuden metsänomistajan kirja. 2018. Toim. S. Rantala. Metsäkustannus: Helsinki.
- Uuden metsänomistajan tietopaketti. N.d. Tietopaketti Metsälehden verkkosivuilla. Viitattu 30.4.2021. <https://www.metsalehti.fi/metsanomistus/uuden-metsanomistajan-tietopaketti/>
- Äijälä, O., Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K. & Väisänen, P. (toim.) 2019. Metsänhoidon suositukset. Tapion julkaisuja.
- Äijälä, O., Kuusinen, M. & Koistinen, A. (toim.) 2015. Hyvän metsänhoidon suositukset energiapuun korjuuseen ja kasvatukseen. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja. Viitattu 20.4.2021. http://tapio.fi/wp-content/uploads/2015/06/Energiapuusuositukset_verkkoon1.pdf
- Äijö, A. 2018. Oman mielen mukaan. Teoksessa: Metsänomistajan työt ja työkalut. Toim. Mari Ikonen. Viestilehdet: Helsinki

Liitteet

Liite 1. Metsänomistajan tavoiteprofiilien muutos

